Jindřich IV. z Hradce.

Nástin životopisný.

Z německého originálu P. Jana Nep. Coriho

vydal

František Tischer.

(Otisk z časopisu „Ohlas od Nežárky“.)

Nákladem vlastním.

TISK A. LANDFRASA SYNA V J. HRADCI.

1894.

Připomenutí.

Kanovník P. Jan Nep. Cori (* 25. června 1819, † 12. října 1887) byl jedním z nejpilnějších badatelů na poli rodopisu pánů z Hradce. Narodiv se v starobylém zámku Jindřichohradeckém z otce úředníka hrabat Černínův, záhy pojal myšlénku, by důkladnějšího cosi se dověděl o starožitném hradu Jindřichově a jeho držitelích. Jal se proto bádati s velikou pílí o rodopise pánů z Hradce a mnohou prací a s velikým nákladem snesl mnoho cenného materiálu. Dějiny pánů z Hradce, dílo to celého téměř jeho života a výsledek veškeré píle, však nedokončil a jen některé životopisy zůstaly po něm v rukopise. Vždycky přál si, aby dílo jeho, až je dokončí, vyšlo česky, a kdyby je byl vydal, bylo by se to stalo zajisté jazykem českým. Plníme tuto vůli drahého nám pracovníka, vydávajíce aspoň důležitý životopis Jindřicha IV. z Hradce v rouše českém. —

Za četné služby přátelské děkujeme p. L. Domečkovi.

V Jindř. Hradci, v roce 1894.

F. Tischer.

Jindřich IV. z Hradce.

Katolická jednota panská v Čechách, která pod vedením Oldřicha z Rožmberka a za spolupůsobení Oldřicha z Hradce proti Jiřímu z Poděbrad bojovala, rozpadla se se sama sebou, když se Oldřich z Rožmberka r. 1451 ku sklonku života svého z politického jeviště odstranil.

Král Jiří dovedl nyní četné členy katolické šlechty na svou stranu přivésti, takže zjevně neodporovali volbě jeho za krále českého dne 2. března 1458.

Vypravuje se,[1]) kterak, když již většina pánů odhlasovala a volba Jiřímu svědčila,

---

[1]) B. Balbín, Epit. rer. Boh. p 514; po něm F. Pubička, Chronologische Geschichte VI. 2 p. 16.

se ještě na pána z Hradce čekalo.[2]) Jiří nyní ze stranického záští pojal úmysl, který všem přítomným oznámil, kdyby volbě jeho za krále pán z Hradce, až se dostaví, na odpor se stavěl, že jej ihned vyvésti a stíti dá. Když tuto vyhrůžku královu nikdo z přítomných na venek prozraditi nemohl, tu škrábal se jeden pán ze Švamberka, přítel pana z Hradce, nehtem tak dlouho v nose, až mu krev z něho kapati počala; tím zjednal si příležitosť ze síně volební se odstraniti. V předsíni radnice potkal se s pánem z Hradce, a sdělil mu, co v nepřítomnosti jeho uzavřeno. Když pak pán z Hradce do síně volební vstoupil, pozdravil jej Jiří a otázal se ho, kterého Čecha pokládá za hodna královské důstojnosti, obzvláště, když jemu četní páni své hlasy k důstojnosti královské dali? Pán z Hradce odvětil: „Koho jiného, než tebe, Jiří, schopnějšího Čechy mají pro korunu a žezlo?“ Na to Jiří příslovím českým odpověděl: „Uhodl's pohádku!“

Na celém vypravování není však ani slova pravdy. V tom čase žili jen dva páni z Hradce, bratři Heřman a Jindřich. Žádný

---

[2]) Balbín domnívá se, že to byl pan Jindřich z Hradce.

z nich však nemohl se dostaviti k volbě krále, aby hlasoval, poněvadž byli oba tehdáž nesamostatni a pod poručnictvím.[3])

Dobrá shoda mezi králem a větším dílem katolickými pány netrvala dlouho. Král Jiří opíral se hlavně o rytíře a občany, kteří většinou podobojí byli, a nedopřával katolickým žádného vlivu na běh své politiky. Vedliť si katoličtí páni jako „zrozeni rádci“ koruny, Jiří však nedbal jejich rad a přání, nýbrž uzavíral důležité věci, aniž by se jich byl tázal o radu. Pouze při válečných [illegible] a diplomatických posláních žádal od nich podpory, aby buď svoji moc válečnou rozmnožiti neb lesk své družiny zvýšiti, a nákladná poselstí na cizí dvory vysílati mohl. Páni citili se tím nad míru přetíženi a ve svých právech stavovských zkráceni.

Nevole pánů vzrostla, když král každé příležitoti se chápal, jen aby sebe a syny své obohatil a jim všechny uprázdněné statky lenní přiřkl, ačkoli pánům častěji zakazoval poručnictví vésti, kdežto dle staročes-

---

[3]) P. J. Claudius (Die Herren von Neuhaus. — Neubaus. 1850. Ss. 29–30) přijímá tuto bajku za pravdu. F. T.

kého práva poručník se stával dědicem poručence, který v plnoletosti zemřel.

V čelo nespokojených postavil se Zděnek ze Šternberka, strýc a bývalý poručník Jindřicha z Hradce. Pan Jindřich byl též Šternberkovým zetěm, když byl dceru jeho Elišku za manželku pojal.

Nevole pánů nyní ještě zjevně nepropukla, ač k tomu se dostávalo dosti příčiny při sporu náboženském mezi Jiřím a papežem, který od r. 1461. vždy rozhodněji do popředí se tlačil. Ačkoli páni, jakožto katolíci, králi u věcech víry se týkajících se na odpor stavěli, šli s ním jakožto páni země v politických záležitostech věrně za jedno.

Když na zemském sněmu Pražském roku 1463, jehož se též Heřman a Jindřich z Hradce účastnili, o udržení náboženského míru se jednalo, zpečovali se páni rozhodně vyhověti žádosti králově a na kompaktáta, od papeže zavržená, jakož na zákon zemský pro obojí stranu závazný pohlížeti. Avšak měli přece tolik lásky k vlasti, že se o zastavení církevních procesů a vyvarování se nové války náboženské, která právě proti Jiřímu hrozila, horlivě přičiňo-

vali, poukazujíce k tomu, že král na obecném sněmu zemském, který 13. července 1463 v katolickém městě Brně odbýván bude, prostředky a cesty najde, by poměr svůj k církvi urovnal.[4])

Avšak i sněm zemský v Brně zůstal bez výsledku. Král Jiří docílil při katolických pánech zrovna tak skrovných výsledků jako na sněmu Pražském. Vzhlížel vstříc boji se stolicí římskou, při němž přece jen velice obávati se bylo, že katolíci jeho říše, dbajíce hlasu papežova, zbraně proti králi svému obrátí.

Od té doby pokládal král veškero vzrůstání majetku a vlivu katolických pánů za množení se moci svých protivníků, a pokračoval ještě bezohledněji v upevňování vlastní moci. Obsadil královské hrady v Čechách vesměs podobojími, svěřil synu svému Viktorinovi hejtmanství na Moravě a korunu s klenoty korunními v opatrování, naložil se vší přísností s některými pány, kteří se

[4]) Na psaní k tomu se vztahující dne 10. června 1463 vyhotovená na papeže, císaře, papežského legáta ve Vratislavi, arcibiskupa Kretenského, papežského legáta ve Vídni, biskupa Torcelanského, připojili také Heřman a Jindřich z Hradce své podpisy. Eschenloer, Histor. Wratislav in Script. rer. Siles IX. 220.

těžkých přestoupení zákona dopustili, a když r. 1463, zvláště však r. 1464 mor krutě zuřil, zabral mnohé úmrtím držitelů uprázdněné statky pro sebe a podržel nad osiřelými dítkami poručnictví. Tím stával se poměr mezi králem a pány příkřejší, počet žalobníků a článků obžaloby značně se rozmnožil. Brzy staly se politicko-stavovské stížnosti téměř u vyšší míře předmětem pobuřujících sporů a konfliktů nežli stížnosti náboženské.

Za zmíněného moru zemřel Heřman z Hradce, padnuv mu asi za oběť; nedějeť se o něm od toho času nižádné zmínky. Veškera panství pánů z Hradce přešla nyní v ruce jediného Jindřicha z Hradce a učinila jej jedním z nejmocnějších pánů v Čechách a na Moravě.

Nespokojení páni byli daleko ještě od toho, by ku brannému odboji proti králi útočiště vzali. Umluvili se znenáhla při tajných sjezdech na Zelené Hoře, Strakonicích a Krumlově, vyhotovili pak stížný spis, který veskrz žádosti obsahoval, jichž vyřízení od krále žádali. Jiří vypsal z té příčiny obecný sněm zemský do Prahy na den 23. září, jehož účastnilo se pouze poselství pánů, které

stížný spis králi odevzdalo. Avšak rytíři a měšťané na sněmu zastoupení stížnosti šlechty za neplatné prohlásili a spolu vyznali, že stále věrně při králi státi chtějí.

Na to uzavřeli nespokojení páni dne 28. listopadu 1465 u veřejném sjezdu na zámku Šternberkově Zelené Hoře jednotu na pět let, a na stvrzení toho listinu a jiná na venek posýlaná psaní šestnácte z nejmocnějších a nejvznešenějších pánů podepsalo, mezi nimi též Jindřich IV. z Hradce[5]. V této jednotě byla každému, kdyby od krále napaden byl, pomoc ostatních s veškerou mocí brannou zajištěna.

Jednota panská dala zprávu o organisaci své do Říma a obrátila se písemně na císaře, německá knížata a české spolustavy, na krále si stěžujíc a za pomoc prosíc.

Páni by se byli ztěžka odvážili tak daleko se pustiti, kdyby již nebyli zprávu obdrželi o důležitých a rozhodujících opatřeních, která zatím v Římě proti králi se chystala. Již po tajné úmluvě v Krumlově poslal Zděnek ze Šternberka k římské stolici svého předního důvěrníka doktora Eli-

[5]) Archiv Český IV. 114. Lipská bibliothéka univ. Scult III. 165.

áše, někdy husitu, nyní Premonstráta, faráře v Jindřichově Hradci a spolu administrátora biskupství Litomyšlského, a tu lze přijati, že Eliáš katolické pány o všem, co v Římě proti králi se bylo uzavřelo, v čas zpravoval[6]).

Zdá se, že Eliášovi, faráři Jindřichohradeckému, tehdy uloženo, by v Římě o průběhu politického odporu jednoty panské podával zprávy, avšak nikoli by v církevních záležitostech proti králi podněcoval, nýbrž spíše o vyrovnání se snažil; vypravuje se totiž, že Eliáš se v Římě v tomto ohledu za Jiřího horlivě přimlouval, ačkoli přímluva jeho neměla žádného výsledku[7]).

Jinak však utvářilo se postavení katolických pánů po sjezdu Zelenohorském. Vy-

[6]) F. Palacký IV. 2. 310. — A. Bachmann, Deutsche Reichsgeschichte I. 570. Cori praví o faráři Eliášovi dle Palackého IV. 2. 591, že byl někdy husitou bez udání pramene; Palacký též pramene neudává. Myslíme, že tvrzení to pochází z dialogu Jana z Rabšteina (cfr. Fr. Palacký IV. 2. 591 et 595), jinak zůstává neodůvodněno. F. T.

[7]) P. Cori přidržel se F. Pubičky (IX., 139—140), jenž dle rkp. Vyšnobrodského chválil Eliáše, že přimlouval se prý v Římě za krále, ačkoli bez prospěchu; praveno tak arci, dí Fr. Palacký (IV. 2. 311.), ale skutek mluvil opak. Již ta okolnost, že Eliáš byl předním důvěrníkem Zdeňka ze Šternberka svědčí tvrzení Palackého. F. T.

vstaliť i v politických věcech proti králi Jiřímu a stali se vinnými velezrády, když jednoho ze spojenců svých do Říma vyslali a tajně u papeže o dosazení nového krále prosili. Počala sice nová vyjednávání mezi králem a jednotou panskou, mezi Jiřím a papežem, než nedošlo k nižádnému smíření. Oboji strana v Čechách sbírala svou moc ku krutému zápasu.

Panství pánů z Hradce silně vyssávána za poručnické vlády Zdeňka ze Šternberka, ano, praví se, skoro olupována[8]. Jindřich z Hradce nemohl tudíž potřebný náklad k lepšímu opevnění a obsazení svých měst a hradů a k vydržování své válečné hotovosti tak snadno sebrati. I viděl se nucena některé statky své prodati. Tak prodal r. 1466 Volfgangovi Krajíři z Krajku sešlý hrad Bílkov se stejnojmennou vesnicí a v ní dva dvory se třemi pluhy[9]), v Strážově robotu při lenním dvoře (servicium in feodali curia), město Dačice, vesnice Lipolec, Hostkovice, Radlice, Volfěřov, Němčice, vyjímaje, co Štěpán v Němčicích drží, však

[8]) Per te..... hereditas dominorum de Novadomo..... expilata est. Dialog Jana z Rabšteina u Palackého IV. 2. 586

[9]) Pluh = míra plošná, která nyní nedá se přesně určiti.

robotu při lenním dvoře v Němčicích. Vesnici Veliš a v ní dva pusté dvory se třemi pluhy pole (cum tribus araturis agri), pak vše, co ve vesnicích Hříšicích, Dobrohošti a Manešovicích držel, dále vesnice Chlumec, Hradištko, Borek a tam malý dvůr o jednom pluhu pole (unius araturae agri). Taktéž vesnice Toužim, Matějovice, Radikov, Stoječín, Vlaskovec, Křtalkov a pusté vesnice Rapolce, Evance, Benedín a Putzschlag, dále patronátní právo v Bílkově, Lipolci a Volfěřově, všechny tekoucí vody, mlýny, vrchy, údolí, lesy, louky, všechny dávky, obilí ssuté, roboty, dávky kuřat a ovcí, pokud se v mezích řečených míst nalézají, se vším vrchnostenským právem v nich. Konečně vesnici Stranou se vším, co k ní náleží[10]).

Dne 13 července 1466 shromáždili se katoličtí pánové znovu na Zelené Hoře, kdež

[10]) Moravské desky zemské. Cuda Brněnská. L. XIV 28. Krajířové zakoupili se již r. 1387 v této krajině koupí 1¾ hod. jihozápadně od Dačic vzdálené vesnice Cizkrajova s tamnější pevnůstkou. Volfgang Krajíř zvolil si po koupi hradu Bílkova s panstvím město Dačice za své sídlo a vystavěl si skoro u středu jich na tak zv. dolním náměstí zámek s arkýři. Když se Dačice sídlem nového pána staly, obdržel celý komplex statků, jenž dříve větším díle po hradu Bílkově nazýván, jméno panství Dačického.

se také Jindřich z Hradce nalézal[11]). Páni seznali, že v boji o své privileje stavovské jen tehdáž zvítěziti mohou, jestliže pomocí moravských, slezských, lužických a zahraničních katolíků si získají, kteří ku koruně české náleželi. Ta dala se však jen tehdáž očekávati, pakliže hájení víry a práv církve katolické na svůj prápor napíšou. Proto ustanovili se na tom, že svoji jednotu k ochraně práv stavovských uzavřenou v ligu katolickou změní, a vypsali za tou příčinou nový sjezd. Farář Jindřichohradecký doktor Eliáš po druhé do Říma poslán, jenž Zdeňkovi ze Šternberka nejen hojná naučení, nýbrž i skutečné zápisy na drahnou summu peněz přinesl.[12])

V září r. 1466 sešli se členové jednoty panské, zajisté i Jindřich z Hradce, s katolíky zemí koruny České, kdež byl Zdeněk ze Šternberka nejvyšším hejtmanem jednoty zvolen, vážný boj však odložen, poněvadž ještě na zahraniční pomoc čekati třeba bylo.

Král Jiří namáháním a starostmi předčasně sestárlý, na těle ochablý, přál si přede-

---

[11]) Fontes rerum Austriacarum D. XLII. 393

[12]) Eschenloer: Geschichte der Stadt Breslau I 313., F. Palacký, Dějiny IV. 2 347.

vším příměří. Zdálo se, že rozhodnosť jeho ve dnech opanování Prahy a energie jeho při vystupování proti protivníkům v l. 1449—50 se u něho ještě v paměti zachovaly. Těžko rozhodnouti, byla-li to shovívavosť či slabosť, že se ustavičně s jednotou panskou v nová vyjednávání pouštěl, kdyžtě ji jediným rychlým vystoupením zničiti mohl, a vícekráte k příměří přivoloval. Nyní však po Žitavském sjezdu, když páni za všeobecný sněm zemský žádali, a spolu za prodloužení příměří, aby tím zase času získali, setkali se u krále s rozhodným váháním. Konečně se král vyjádřil, že jest odhodlán svůj spor s pány podle starého zvyku právního rozsudku nejvyššího soudu zemského podrobiti, když páni také tak učiní; neposlušní že musí se před vypověděním války a zaslouženým trestem na pozoru míti. Konečně se jednota panská na tom usjednotila. Čtyři rozsudči vynesli dne 3. října 1466 svůj rozsudek, že příměří do 24. dubna 1467 trvati má a za něho o Hromnicích obě strany v Jindř. Hradci k rokování sejíti se mají. Tam má býti o všem rokováno, co o právech a svobodách zemských z obou stran bude vyhledáno; a bylo-li by co na-

lezeno, cožby se stalo, jak ze strany krále, tak ze strany pánů proti právu a svobodám zemským, to aby bylo napraveno. Strany privátních žalob stranných, mají se tři rozsudčí zvoliti.'[13])

Jednání o těchto věcech provedena skutečně v Jindřichově Hradci na počátku února 1467. Dostavili se ze strany královy: kníže Kunrát Černý Olešnický, biskup Olomucký Tas z Boskovic, nejvyšší komorník Jindřich z Michalovic, Jan z Rožmberka, Zdeněk Kostka z Postupic, Vilém mladši z Rábí, kancléř Prokop z Rabšteina a jiní páni a zemané; s drahé strany přítomni byli všickni členové jednoty panské, kromě Jošta z Rožmberka, biskupa Vratislavského.

Uvážíme-li, že páni tehdáž při sjezdech podobných, aby přiměřeně stavu svému vystupovali, obyčejně v průvodu své vasally a panoše, služebnictvo a koňstvo s sebou mívali, poněvadž za těch časů obyčejně koňmo se cestovalo: můžeme si představiti, kterak nejen hrad, nýbrž i město Jindřichův Hradec a též vesnice v blízkém okolí hosty byly přeplněny. Panoval tedy za to-

[13]) Archiv Český IV. 131—132.

hoto sjezdu v Jindřichově Hradci zvláště čilý ruch, jenž občanům různý výdělek přinesl, Jindřichovi z Hradce však veliký náklad způsobil, poněvadž vznešené postavení jeho dle zvyku doby pohostinnosť v míře nejhojnější vyžadovalo.

Jednání zahájena a řízena Zdeňkem ze Šternberka. Stoupenci královi předložili opisy všech listin o privilejích krále a stavů zemských, které se v archivu zemském na Karlšteině uschovány nalézaly. Když je Zdeněk prohlédl, prohlásil: „Co tuto předloženo, nestojí vzhledem k stavovským právům ani za groš.“ Na to odvětili stoupenci královi: „Král ujišťoval, že žádné jiné listiny v držení nemá, a že všechny tyto listiny z Karlšteina přivezené za správné uznány, a co král řekl, tomu že věří.“ Tu dovolil si Zdeněk zvolati: „Ale my tomu nevěříme!“ Na to vznikl dlouhý, prudký spor. Nyní přinesl Jan z Rožmberka ze svého archivu, v němžto, poněvadž jednomu z nejvznešenějších panských rodů českých náležel, od doby Karla IV. opisy listin od králů stavům udělovaných ukládány, všechna psaní, která po ruce měl a sporných bodů se týkala. V následující diskussi nechtěl

Zdeněk žádného prostředku k smíru přijati a zamítl pohrdavě vše, co stoupenci královi navrhovali. Na konec žádal, aby král pánům korunu, listiny o stavovských právech a privilejích vydal, a práva jejich jim potvrdil. Poněvadž však královské potvrzení jim nedostačí, ježto král jest vasallem císařovým, mělo též potvrzení císařské se obstarati.[14]) Tak zaslepily neobmezené sobectví a prudká zášť Šternberka, že, by této nízké vášni hověti mohl, samostatnosť vlasti své obětoval. Stoupenci královi nemohli k tomuto smírnému návrhu přistoupiti, než přece u vyjednávání pokračovali, a konečně zdálo se, že znenáhla přece k smíru dojde.

Tu však psaním od Rudolfa, biskupa Lavantského a legáta papežského, z Vratislavi poslaným, všecka naděje zmařena. Legát psal katolické jednotě panské do Jindř. Hradce, že papež v Římě dne 23. prosince 1466 krále Jiřího za kacíře a zbavena trůnu prohlásil, a že ho poddaní poslušni býti nemusejí. Spolu napomínal legát ve jménu papežově pány, by rokování v Jindřichově Hradci ihned přerušili a exkomunikovaným králem Jiřím v žádný sněm, smlouvu, roz-

[14]) **Fontes rerum Austriac D. XX. 128.**

mluvu a také žádný smír nevstupovali., nechtějí-li sami býti exkomunikováni. Za vyjednávání tázán Zdeněk od stoupenců králových, zda-li by chtěl pro katolickou víru proti králi Jiřímu válku vésti? Tu stvrdil Zdeněk přísahou, že není jeho věcí o víru pečovati, to že jest věcí papežovou; jemu že jedná se o svobody a práva stavovská a o lepší minci. Jošt proti němu povzbudil jednotu panskou, že se pro uskutečnění projevu papeže ihned prohlásila. Tak rozešel se sjezd v Jindř. Hradci bez výsledku, avšak s větší rozhořčeností mysli.[15])

Třinácte členů jednoty panské zůstalo v Jindř. Hradci, kde exkomunikační bulla papežská bez odkladu čtena a za souhlasu občanstva přijata. Kvapem pracováno nyní k mohutnému pádu krále Jiřího. Odpověděno papežskému legátu, že hotovy jsou své životy a statky za blaho víry katolické proti Jiřímu položiti, jen aby též o tom papeže zpravil, aby jim peněžité podpory poskytl. Do Říma poslali jednoho ze svého

[15]) Eschenloer, Script. rer. Siles. IX. 221. — Tanner, Die Helden von Sternen 357. — Balbín, Epit. 536. — Jana z Rabšteina Dialog.

středu s prohlášením, že za krále přijmou, kohokoli jim papež ustanoví.[16])

Bylo to tedy v Jindř. Hradci, kde pochodeň nové nábožensko-občanské války rozžata, v níž král Jiří svůj trůn jen pracně až do své předčasné smrti r. 1471 uhájil a v níž položené od něho základy k vývoji národního státu českého zničeny byly.

Dne 20. března potvrzen Zdeněk ze Šternberka papežskou bullou za nejvyššího hejtmana katolíků v nastávající válce a věřící vyzýváni, by se pod jeho praporem shromaždovali. Po té povolal Zdeněk své stoupence na Zelenou Horu, kdež dne 14. dubna 1467. akta jednoty obnovována a císaři Bedřichovi pomoc proti králi Jiřímu slíbena. Z dotčených akt jednoty vychází na jevo, že Jindřich z Hradce tehdáž na Zelené Hoře se nalézal a všeho jednání se súčastnil.[17]) Císař propůjčil již dne 21. února 1467. jednotě panské, při kteréž příležitosti se také Jindřich z Hradce jmenuje, právo v Plzni mince podle českého zrna raziti, a prodloužil dne 13. května 1467. toto min-

---

[16]) Eschenloer, Script. rer Siles. VII. 124.
[17]) Kurz, Kaiser Friedrich IV. Bd. II. S. 92.

covní právo na dobu desíti let.'[18]) Tím aktem byla jednota panská od císaře za samostatnou, souverenní mocnosť uznána.

Jan z Rožmberka, nejmocnější pán v zemi, podepsal sice první zápis jednoty Zelenohorské, avšak nedlouho na to již na jaře r. 1466 přestoupil zpět ku králi. Po marném vyjednávání v Jindř. Hradci psali mu ještě odtud dne 9. února 1467. Jindřich z Hradce a ostatní členové jednoty panské, napomínajíce jej, aby slovu svému dostál a tím duši a česť svou zachránil.'[19]) Než Jan z Rožmberka dal jim zápornou odpověď, dostavil se na sněm zemský v Praze, jenž ve dnech 24—27. února držán, kdež slavně prohlásil, že vždy věren zůstane králi a své vlasti.

Ze Zelené Hory odebrali se katoličtí páni, mezi nimi též Jindřich z Hradce, k legátovi Rudolfovi do Vratislavi, načež toto mocné město dne 21. dubna také k jednotě panské přistoupilo.[20]) Legát dal na to hlásati křížovou výpravu proti Jiřímu a při-

[18]) Chmel, Regesten des röm. Kaisers Friedrich III. N. 4909 et 4986.
[19]) Archiv Český IV. 134.
[20]) Eschenloer, Script. rer. Siles. VII. 127.

nutil klatbou a interdiktem mnohé katolíky k odpadnutí od krále.

Král chápal konečně, že mu není nic škodlivějšího, než posavádní jeho váhání. Jeho sanguinická povaha zase se vzbudila, a podařilo se mu vhodným vypověděním války rozsáhlou a pevnou organisaci mnohých jeho protivníků v zemích koruny české a mezi pány a některými městy v Čechách zabrániti.

Dne 20. dubna odeslal list odpovědní na vůdce jednoty panské Zdeňka ze Šternberka a Buriana z Guttenšteina, a dal již dne 28. pojednou šest hradů Šternberkových a brzo na to ostatních pánů jednoty dobývati. Válka omezila se na dobývání a hájení hradů a pevností, na jednotlivých nájezdech do nepřátelského území, pustošení, pálení a kořistění. Královské vojsko rozdělilo se za tím účelem na četná oddělení; mimo to však zřídil král dva probíhavé sbory, které pod vedením dvou synů jeho Viktorina a Jindřicha všady, kam třeba bylo, rychle ku pomoci přispívali. I válečná moc jednoty panské nebyla nikde sjednocena, nýbrž každý pán byl více méně na vlastní obranu odkázán. Rozptýlenosť ta přivoděna

současným útokem královým na různá místa.

Zatím nezůstal Zdeněk ze Šternberka nečinným. Ihned při vypuknutí války vytáhl z opevněného zámku svého Vitoraze v Dolních Rakousích s mocí válečnou do Čech.[81]) Na tažení svém narazil v rožmberském hvozdu pomezním na záseky, které tam sedláci na rozkaz královský zřídili. Potrestal je za to pálením a pustošením vesnic. Již dne 1. května nalézal se v J. Hradci, kde se stoupenci jeho shromáždili a nyní také (4. května) ze své strany listy odpovědné odeslali na „Jiřího z Kunštátu, a Poděbrad, bývalého krále českého". Zdeněk těšil je, aneb aspoň se chlubil značnou pomocí válečnou krále Polského Kazimíra, která brzo dostaviti se má, poněvadž mu ji král schválním poslem přislíbil. Jednota panská přece za nutné uznala, by s psaním z Jindř. Hradce dne 2. května datovaným stav svůj králi a sněmu polskému oznámila s poznámkou, že nyní nikdo jiný větších nároků nemá na trůn český, než

---

[81]) Zámek tento obdržel od císaře Bedřicha za zásluhy, kterých si získal r. 1462 při osvobození jeho ve Vídni.

Kazimír a jeho dítky.[22]) Také Jindřichohradecký farář doktor Eliáš znovu do Říma poslán, aby tam stran nového krále, tažení křižáckého a vyplacení peněžité podpory jednal.[23])

Z Jindřichova Hradce podnikl Zdeněk mnoho výpadů do území sousedních stoupenců krále Jiřího, na nichž se asi Jindřich z Hradce osobně nebo svým mužstvem účastnil. Nejbližší z jejich protivníků byli: Krajíř na Nové Bystřici, Jindřich ze Stráže na Kamenici, Kamarét na Žirovnici a Petr Břekovec na Pacově.[24]) O vzájemných útocích, plenění a šarvátkách, při nichž nejvíce sedláci trpěli, nedostává se nám zpráv. Zprávy máme jen o několika výpadech proti Soběslavi, která náležela Janu z Rožmberka, jenž od jednoty panské odpadl.

Již dne 3. května došlo u Soběslavi, která od Jana z Rožmberka opevněna, špíží zásobena a čerstvou posádkou obsazena, mezi válečným lidem Rožmberkovým a Zdeňkovým ke druhé šarvátce, v níž nemálo lidí i koní zbito; Rožmberští přesilou ne-

---

[22]) Palacký, Dějiny IV. 2. 404.
[23]) Eschenloer, Script rer. Siles. VII. 134.
[24]) Archiv Český V. 299.

přátel s velikými ztrátami do města zatlačeni.[25]) Veliký svízel lidu sedlských byl; nebo Hypovští a Chlebovští (vsi náležející k špitálu Soběslavskému) vypáleni jsouce a koně zajaty měvše, ještě k vojně s holýma rukama potahováni byli.

Zdeněk sám přitrhl dne 14. května o 700 koní z Hradce k Soběslavi a spálil tu ves Lhotu a Záhoří; veliký strach byl na lidech rožmberských, takže dobytek svůj a jměníčko leckams do hor zašikovavše, sami se zbraní pohotově při domech zůstali. Na to táhl Zdeněk, velmi silně se sebrav, s jízdnými a pěšími k mostu Dráchovskému, chtěje na onu stranu k Bechyni; zvěděv však, že jest most přemetaný, obrátil se a zase vypálil Lhotu, ves Hořického, a odtud k Hradci táhl.[26])

Zatím posýlal král Jiří Janu z Rožmberka častěji napomenutí, aby Zdeňkovi ze Šternberka a Jindřichovi z Hradce listy odpovědní poslal.[27]) Jan z Rožmberka učinil tak dne 23. května. Zmíněné útoky Zdeňkovy vyburcovaly jej konečně z jeho ne-

[25]) F. Mareš, Jindřich Roubík z Hlavatce, ČČM. 1881, 74. — A. Sedláček, Hrady III. 159.
[26]) ČČM. l. c. 74.
[27]) Archiv Český V. 295. 296.

rozhodnosti. Sesílil zvláště posádku Soběslavskou nově najatými žoldnéři a lidem i vozy z panství Choustnického,[26]) nepodnikl však, ačkoli král s novou mocí do pole vytáhl, žádného útoku ani na nájezdy činícího nepřítele ani na jeho hrady. Král napomínal jej ve psaní ze dne 11. června, aby se konečně z nečinnosti své probudil a nepříteli stejným za stejné odplatil. Jan odpověděl, že jest zejména k zamýšlenému obléhání a dobývání Jindř. Hradce slabý; že prosí tudíž za značnější posilu královského vojska, maje se též co obávati, aby Krajíř, pán ze Stráže, Kamarét a Břekovec míru s Jindřichem z Hradce neuzavřeli. Dne 23. června odpověděl král, že větší počet vojska mu nemůže poslati, protože u drahně zámkův nepřátelských leží a svůj lid před nimi má. Proto má zatím co možno nejvíce nepříteli škody působiti a ke každé chvíli s lidmi svými hotov býti, aby, jestliže by kde zvěděl, že by Zdeněk ke kterému zámku k retunku táhl neb chtěl dobývati, ihned po něm táhl. Stran věrných svých v krajině Jindřichohradecké, že mu

---

[26]) ČČM. l. c. 74.

se nezdá, že by bez jeho královské vůle která příměří s nepřátely činili.[29])

V tomto čase nebyl Zdeněk ze Šternberka v Čechách. Odebralť se na moravská panství Jindřicha z Hradce, kdež v Telči nové vojsko najímal. Podařilo se mu též blízko ležící města Znojmo a Jihlavu získati. Dne 13. června dali se Jihlavané v jeho ochranu a přijali vojsko jeho do svého města. Odtud nastaly nyní zhoubné nájezdy na statky stoupenců královských. Velké škody utrpěl za té příležitosti zvláště Burian Trčka v krajině Německobrodské. Ku konci června vrátil se farář Jindřichohradecký doktor Eliáš z Říma; přinesl od papeže Zdeňkovi nejlepší sliby a několik tisíc zlatých podpory.[30])

Když Zdeněk do Čech se vrátil, táhl z Telče do Jindřichova Hradce; dospěv dne 3. července blízko Hradce, vyslal v noci oddělení svého vojska proti Soběslavi. To učinilo druhého dne — 4. července — časně ráno zdánlivý útok na město, couvlo však brzo na to spěšně zpět. Rožmberská po-

---

[29]) Archiv Český V. 298. 299.

[30]) Script. rer. Siles. VII. 134. — Palacký, Dějiny IV. 2. 392.

sádka učinila na ně výpad a pronásledovala je; tím vlákána do osidel, která jí Zdeněk položil. Zdeněk dobyl úplného vítězství. Asi 150 mužů pobito a více než 100 mužů zajato; mezi nimi Bolechovec, vůdce lidu Choustnického.[31])

Dne 18. července podnikl Zdeněk, přibrav si lidu v Hradci, tažení proti Černovicům; Černovičtí utekli do kostela a na kostel, mínice se tu brániti, ač by nepřítel dále hubiti je chtěl. Zpraven však byv, že Rožmberští ze Soběslavi, z Kamene a z Pacova jim táhnou na pomoc, odrazil do Hradce s loupeží, městečko zapáliv.[32])

Po porážce u Soběslavi rozhodl se Jan z Rožmberka krále znovu za pomoc žádati. Král litoval v psaní ze dne 9. července porážky jeho lidí u Soběslavi, připisoval ji neopatrnosti a odporučoval pro budoucnosť větši obežřelosť. Posily že nyní ještě poslati nemůže, poněvadž v té míře při sobě lidí nemá, že musí ještě některé hrady dobývati a v Plzeňském kraji pole obhájiti. Jakmile však vojsko svobodno bude, že nechce

[31]) Fontes rer. Austriac D. XLII. 468.
[32]) ČČM. l. c. 74.

na Jana z Rožmberka zapomenouti.[33]) Král dostál svému slovu.

Když syn jeho, kníže Jindřich, v jihozápadních Čechách některé hrady dobyl a zbořil, pak s Jindřichem z Hradce spojeného Buriana z Lažan na Bechyni ke vzdání se přinutil, spojil se ku konci července s Janem z Rožmberka a táhl s ním se třemi odděleními vojska spěšně k Jindř. Hradci.[34]) Když se dobytí města pro bdělost Zdeňkovu zmařilo, dal kníže vešken dovoz do Jindřichova Hradce zadržeti, okolní krajinu vyloupiti a rozložil se dne 7. srpna k obléhání města a hradu.[35]) Obhajování vedl sám Jindřich z Hradce; Zdeněk ještě v čas Jindř. Hradec opustil, aby na Rožmberské statky nepřátelsky se obořil a tak snad jejich nestálého pána pohnul, aby od Jindř. Hradce odtáhl. Dne 14. srpna padl Rožmberský hrad a městečko Nové Hrady zrádou do jeho rukou a spáleny.[36])

---

[33]) Archiv Český V. 299.

[34]) Staří letopisové čeští p. 185.

[35]) Pubička, Chronologische Geschichte IX. 195. — Fontes rer. Austriac D XLII. 439: „nachdem herzog Heinrich und der von Rosenberg sider sente Donatstag in der vehde dabey gelegen."

[36]) ČČM. l. c. 74.

Obléhání Hradce se protáhlo. Město a hrad mezi velkým rybníkem a hlubokým údolím říčním takořka na poloostrově ležící, mělo velice příznivou polohu pro středověké obhajování; bylo silně opevněno, následkem častého kořistění hojně zásobeno, věrným občanstvem a k boji schopnými poddanými, a žoldnéři hájeno. Zdá se, že k řádnému obléhání a ustavičnému útočení na zdi městské ani nedošlo. K tomu scházely, poněvadž válka více v poli vedena, dokonalé dobývací přístroje, které byly ve středověku velice nákladné a těžkopádné a na velkém množství nákladních vozů se přivážeti musely. Několik kusů, které obléhající před Hradcem měli, bylo ještě primitivních a více proti lidem, než proti pevným hradbám potřebných. Omezili se obléhající tedy pouze na obklíčení a zřízení několika srubů a vozových hradeb v okolí Hradce, aby tím veškerý přívoz navždy zamezili a vzdání se města hladem vynutili. Na tento způsob připraven Zdeněk ze Šternberka králem Jiřím již o Roudnici a několik jiných hradů.

Zdeňkovi zatím podařilo se válečnou moc vojskem Znojemským, a jmenovitě po-

silou vojsk křižových z Rakous a Tyrol sesíliti.[47]) S touto posilou táhl nyní k osvobození Hradce. Dne 22. září vtáhl mezi město a obléhající a přistoupil dne 24. září k rozhodnému útoku. Ač jeho moc válečná silnější byla, než jeho nepřátel, přece s velkými ztrátami lidí i koní zatlačen. Kníže dal naň stříleti ze třinácti srubnic a několika tarasnic, z nichž většina třikráte vypálena byla, a střelba věc rozhodla. Zdeněk ustoupil pod ochranu městských zdí a tam vytrval do 27. září, kdy odtáhl, zprávu obdržev, že Pražské vojsko a lid bratří Trčků knížeti na pomoc spěchá. Zdeněk utábořil se mezi Hlubokou a Č. Budějovicemi. Vyzvání jeho na toto katolické město, aby jej dle rozkazu legáta papežského za nejvyššího hejtmana všech katolíků v Čechách uznalo, od občanů zamítnuto. Zatím shromáždil se proti němu lid Jana z Rožmberka, jenž v této krajině čtyry hrady a mnoho poddaných měl. Tato příčina a potom ta okolnosť, že netoliko celé téměř křižové vojsko, nýbrž i mnozí z jeho jezdců a pěších jej opouštěli, pohnuly jej, že v noci ve

---

[47]) Fontes rer. Austriac. D. XX. 480. — Palacký, Dějiny IV. 2. 414.

vši tichosti a rychle odtáhl. Rožmberští se o tom brzo dověděli, pronásledovali jej, pobili některé pěšáky, pobrali mu několik vozů a 48 koní jezdeckých. Se zbytkem táhl Zdeněk na svůj hrad Vitoraz v Dolních Rakousích.[38])

Kníže Jindřich, aby Hradečáky porážkou a odtažením zastrašené ještě více polekal a ku vzdání se donutil, dal ještě ku konci září předměstí zapáliti a na město střileti.[39])

Jindřichův Hradec ještě vytrval; než vězel v největším nebezpečenství, že se bude nucen pro hlad vzdáti, poněvadž potraviny docházely.[40])

Tu však byl kníže odvolán a Janu z Rožmberka uloženo, by obležení dále vedl.[41]) Poněvadž Jan již dlouho před tím ležení před Hradcem opustil, trávilo ještě vojsko obléhající před městem pod vůdcovstvím rožmberského nejvyššího polního hejtmana, kteréž místo tehdáž zaujímal Vilém Tetauer z Tetova.

Jan z Rožmberka odpíral tomu obléhání již od počátku. Rodem příbuzní páni z Rožm-

[38]) Fontes rer. Austriac. D. XLII. 438 439.
[39]) Fontes rer. Austriac. l. c.
[40]) Fontes rer. Austriac. l. c.
[41]) Pubička, Chronologische Geschichte IX. 195.

berka a z Hradce stáli od svého počátku vždy v přátelském poměru, nikdy proti sobě meče nepozvedli; proto nemohl se Jan dlouho rozhodnouti, by odpovědní psaní do Jindřichova Hradce poslal, a když tak učinil, přinutila jej k tomu hrubá a násilná hrubosť Zdeňka ze Šternberka, jenž na nic jiného zření neměl, než na svoje osobní prudké záští, jímž Rožmberky, kde jen mohl pronásledoval. Ačkoli Zdeněk mladého ještě Jindřicha z Hradce ovládal, nelze přece důkaz uvésti, že by se byl ve vpádech do Rožmberského území súčastnil.

Avšak nejen tradicionelní příbuzenská náklonosť, nýbrž spíše starosť o majetek vlastní a jmění, pokazila pánu z Rožmberka veškerou chuť k této válce. Zdeněk nepřestal rožmberské území pustošiti. Sotva po své porážce do Vitoraze dospěl, vpadl ihned zase do Čech, spálil blízko ležící místa Dolní a Horní Dvořiště (Bor) a poplenil krajinu Trhovosvinskou.[42]) Když Jan přes mnohé prosby žádné vydatnější pomoci ku své straně od krále obdržeti nemohl, an většinu svého vojska před Jindřichův Hradec

---

[42]) Fontes rer. Austriac. D. XX. 487.

vésti musel, oznámil již v polovici září králi, že se rozhodl s nepřítelem mír uzavříti.

K tomu pohnul jej ještě jiný důležitý motiv. Zdeněk ze Šternberka žádal totiž papežského legáta za pomoc pro Jindřichův Hradec. Legát žádal nyní Jana z Rožmberka, by od obléhání ustal, vložil naň a na statky jeho interdikt, když Jan z Rožmberka neuposlechl a hrozil mu ještě řádnou klatbou církevní. Tím byla katolická mysl Jana z Rožmberka tak zastrašena, že zmíněné prohlášení králi zaslal. Ten napomínal jej dne 21. září k vytrvání a těšil jej novým vyjednáváním, které vyrovnání přinésti a této válce a jeho utrpení konec učiniti mělo. Avšak Jan syt mnohého a obyčejně bezvýsledného konejšení, odebral se do Lince, kamž jej byl legát povolal a vešel s ním dne 30. září v úmluvu, načež pak v Krumlově dne 9. října se Zdeňkem ze Šternberka a Jindřichem z Hradce a všemi jejich poddanými a lidmi mír uzavřel dne 2. února 1468.[43]) Krále opustiti a přistoupiti k jednotě panské se rozhodně zdráhal. Od obléhání Jindřichova Hradce ustal dne 16. října.[44])

[43]) Archiv Český IV. 147.
[44]) Dobner, Mon. hist. IV. 185.

Ještě před obležením Jindř. Hradce shromáždil Zdeněk ze Šternberka v červnu všechny pány jednoty panské, při čemž Jindřich z Hradce, jeho stálý průvodce, zajisté nescházel, do Jihlavy, kdež přistoupili k naléhání papeže k volbě nového krále a dali všichni hlasy své polskému králi Kazimírovi.[45]) Ihned odebrali se k papežskému legátu do Vratislavi, odkudž na počátku července jindřichohradecký farář Eliáš jakožto plnomocník všech spojených katolíků s dvěma posly legátovými a 20 jezdci do Krakova se odebral, aby Kazimírovi jeho volbu za krále českého oznámil.[46]) Později odebral se sám papežský legát k polskému dvoru, obdržel však jako Eliáš zápornou odpověď. Kazimír slíbil však, že zkusí, by krále Jiřího ku smíru s papežem pohnul. Polskému vyslanectví, které za tou příčinou do Prahy se odebralo, nepodařilo se cíle toho dojíti, za to však přece způsobilo mezi Jiřím a jednotou panskou dne 19. listopadu příměří, jež ode dne 30. listopadu do dne 25. ledna 1468 trvati mělo; k listině té přivěsil též Jindřich z Hradce svoji pečeť.[47])

---

45) J. Dlugoš, Historiae Polonicae XIII. p. 408.
46) Eschenloer. Script. rer. Siles VII. 135.
47) Fontes rer. Austriac D. XX. 497.

Za příměří měla se jednota panská s polským vyslanectvím dne 13. prosince v městě Břehu ve Slezsku sejíti, aby o vyrovnání se s králem Jiřím jednala. Páni však se tam nedostavili, nýbrž do Vratislavi k papežskému legátu. Dne 16. prosince slavil Zdeněk ze Šternberka svůj vjezd do města a byl jakožto světská hlava katolíkův za hlučného jásání lidu slavnostně přivítán. Jemu po boku jel Jindřich z Hradce;[48]) byl v hostinci Kašpara Kobera umístěn a město obdarovalo jej desíti sudy italského vína, 1 věrtelem piva, 30 mírami ovsa a jedním vozem sena.[49]) Ode dne 17.—31. prosince držány na radnici při zavřených dveřích tajné porady za přítomnosti pánů jednoty panské a katolických poslanců z Moravy, Slezska, Horní a Dolní Lužice. Předsedal papežský legát Rudolf, poněvadž shromáždění žádného jiného vrchního pána než papeže neuznávalo. Jindřich z Hradce seděl po levé straně legáta mezi sedmi českými pány pátý, ostatní tři seděli na druhé straně za několika slezskými knížaty.[50]) Když přednesena zvěst, že co nejdříve z Uher od

---

[48]) Fontes rer Austriac D XX. 504.
[49]) Eschenloer, Script. rer. Siles VII. 174.
[50]) Eschenloer, Script. rer. Siles VII. 164.

krále Matiáše pomoc přijde, jednohlasně uzavřeno, by se smír s kacířským králem Jiřím nikdy a pod žádnými podmínkami neuzavíral a všichni členové shromáždění slavný slib složili v ruce legáta jako zástupce papežova, že ve válce proti kacířům až do ztráty majetku a krve vytrvati chtějí. Toto rozhodnutí však v tajnosti držáno.

Tak konstituována velká katolická liga proti králi Jiřímu. Poslala poselství k papeži a prosila o brzkou pomoc, při čemž páni poznamenali, že se se svými žoldnéři skoro z peněz „vydali." Podobný případ byl asi též u Jindřicha z Hradce; neboť posádky v jeho městech a hradech a hájení Jindřichova Hradce, jakož jeho mnohé cesty v záležitostech jednoty, při kterých dle stavu svého vždy s družinou jízdních průvodců a nižšího služebnictva se objeviti musel, bezpochyby jeho finanční prostředky velice vyčerpávaly.

Pánové katolické ligy přáli si mír, než pomoc se dostaví, proto prosili polské vyslance, aby jim co možná dlouhou lhůtu ku válce vymohli. Král Jiří z počátku chytře odepřel, konečně však přece svolil. Dne 14. ledna 1468 vyhotovena listina, ku které

též Jindřich z Hradce svou pečeť přivěsil, o prodloužení příměří, které trvati mělo do 14. února, však prodlouženo do 26. května.

V dubnu 1468 obnovil papež klatbu na krále Jiřího a všechny katolíky, kteří ještě při králi stáli. Ti ihned všech svých práv i občanských zbaveni a statky jejich k všeobecnému dobru zabrány býti měly. Klášter cisterciánský ve Vyšším Brodě, věrný králi Jiřímu, přes všechny rozkazy papeže i papežského legáta, byl suspendován 20. listopadu, iregulárním prohlášen a exkomunikován. Nyní však, když klášter pro neposlušnosť trvalou celou klatbou ohrožen byl, nemohl déle váhati a rozkazu papežovu neposlušen býti. Klášter se podrobil a prosil za odpuštění. Papežský legát odevzdal tuto záležitosť k rozhodnutí jindřichohradeckému faráři Eliášovi.[51]) Z Vyššího Brodu přišel nyní cisterciák Bedřich do Jindř. Hradce. Eliáš splnomocnil jej dne 24. července dle plnomocenství, které od legáta papežského obdržel, by si k odpuštění svých hříchů

[51]) Jeho tehdejší titul zněl; Helias canonicus et administrator Lithomislensis per sedem apostolicam specialiter deputatus, sanctissimi Domini nostri papae accolitus et plebanus ecclesiae parochialis beatae et intemeratae virginis Mariae in Novadomo.

libovolného, však papežské stolici věrného kněze řeholního vyvolil a sprostil jej ihned všech církevních trestů. Přece však podmínka dána, by Bedřich slavně přísahal, že papežskému legátovi a ostatním představeným poslušen zůstane. Když po té veřejný papežský notář Jan Tacot potvrdil, že se to v jeho přítomnosti stalo, splnomocnil Eliáš dne 4. července cisterciáka Bedřicha, by bratry klášterní z Vyššího Brodu vyjma opata od hříchů jejich a trestů církevních sprostil, než museli též oni poslušnosť slavně přísahati.[52])

V dubnu vytáhl do pole král Matiáš Uherský ve jménu císaře a papeže jako ochránce katolíků proti králi Jiřímu a vtáhl po krvavých šarvátkách do Moravy. Dne 20. května rozbil svůj tábor v Telči a povolal sem pluky ozbrojené katolických Moravanů.[53])

O měsíc později vtáhl kníže Ota Bavorský s křížovým vojskem do kraje Plzeňského. Někteří páni ligy, kteří se na Zelené Hoře shromáždili, mezi nimi i Jin-

[52]) Dr. M Pangerl, Urkundenbuch des Cistercienserstiftes zu Hohenfurt 316—319.

[53]) Fontes rer. Austriac. D. 528.

dřich z Hradce, spojili svůj válečný lid s jeho vojskem. Byli však za spolupůsobení Jana z Rožmberka poraženi a kníže Čechy opustiti přinucen.[54])

Zatím opanoval král Matiáš větší čásť Moravy za průvodu Zdeňka ze Šternberka, jehož syn Jan ze Šternberka v Telči zůstal; úkolem jeho bylo katolíky na moravských a českých statcích Jindřicha z Hradce, pak okolo Jihlavy a v jižních Čechách chrániti. Když jemu Matiáš značnou posilu ozbrojených jezdců a pěšáků poslal, stal se k offensivě úplně schopným.

Dne 4. července podařilo se mladému Šternberkovi nepřítele u Telče na hlavu poraziti a všechny jeho vozy opanovati. Pobito 250 nepřátel, mnozí se utopili a 300 zajato. Mimo to podnikaly posádky v moravských městech a hradech Jindřicha z Hradce a ostatních spojenců jednoty četné vpády do území svých protivníků.[55])

Když takto nepřítel jednak zahnán, jednak zastrašen byl a útoku v jihozápadní pomezí Moravy nebylo se tak brzy obávati, vytáhl Jan ze Šternberka do Čech. V Jin-

[54]) Palacký, Dějiny IV. 2. 465.
[55]) Eschenloer, Script. rer. Siles VII. 185.

dřichově Hradci spojil svou moc válečnou, pěšáky i jízdu, s vojskem Jindřicha z Hradce. Oba vytáhli pak na Vltavotýn, který spálili, dobyli hradu Újezdce a vytáhli 19. července k Vodňanům, kdež předměstí vypálili.

S hlavní mocí vojenskou skryli se v lese „Kraví hora“ u Strp, a vyslali jízdecká oddělení proti městu. Jakmile Vodňanští nepřítele zočili, vytáhli spěšně s 1200 ozbrojenci a 60 vozy, však bez pořádku proti němu a zahnali jezdce až k mostu u Čičenic. Nyní vytrhli Jan ze Šternberka a Jindřich z Hradce ze zálohy. Když to Vodňanští viděli, chtěli se spěšně k městu obrátiti; než nepřítel byl jim již v pravém boku, nedopřáv jim času hradbu vojenskou zavříti a pronásledoval je půl míle daleko až k městu. Padlo jich 290, zajato 412, mezi nimi rytíř Oldřich Malovec, starý a mladý Příbram, Vaišovec Střísepský, Jan Modlikovec, Oldřich Schwarz a 25 lénníků. Zvláště mnoho občanů zabito a zajato, tak že ztěží 12 jich uniklo. Vítězové ukořistili 2 houfnice, 20 hákovnic a všechny vozy. Pak celé předměstí spáleno a zajatí do Jindř. Hradce odvedeni, aby tam odhadnuta byla summa, za kterou vyplaceni býti mají. Dokud boj tr-

val, dívali se Táborští a Písečtí, kteří pozdě se dostavili s jakési výšiny, aniž by svým přátelům ku pomoci přispěli. Ztráta Vodňanských na lidech různě se udává. Naše udání pochází ze psaní, které Jan ze Šternberka z Jindřichova Hradce dne 22. července svému otci poslal.[56]) Jiná zpráva jmenuje 240 zabitých a 421 zajatých. Jiní udávají jen 350 zajatých a zabitých[57])

Vítězné úspěchy ligy na Moravě a v Čechách zvrátili Jana z Rožmberka ve věrnosti ku králi Jiřímu a přiměli jej, aby se s katolíky zase spojil. Dne 8. srpna vyhotovili pro něho v Olomouci král Matiáš a Zdeněk ze Šternberka s Jindřichem z Hradce gleity na 30—100 jezdců.[58]) Rožmberk nedostavil se osobně do Olomouce, vyslal však své plnomocníky, přestoupil ku jednotě panské a vypověděl králi Jiřímu válku.

Dne 22. srpna zavázali se všichni u krále Matiáše v Olomouci shromáždění členové ligy, mezi nimiž i Jindřich z Hradce, že králi věrni zůstanou, jej neopustí a určitou

---

[56]) Fontes rer. Austriac. D. 445—546.

[57]) Staří letopisové čeští 191. — Palacký, Dějiny IV. 2. 4. 71.

[58]) Archiv Český III. 576.

část lidu zbrojného chovati budou.[59]) Brzo po té odcestoval Matiáš do Uher a odevzdal vrchní velení za své nepřítomnosti Zdeňkovi ze Šternberka.

Na jaře 1469 vrátil se Matiáš z Uher do Moravy a podnikl tažení do Čech. Byl tam však od krále Jiřího tak obklíčen, že by jistě byl ztracen býval. Aby se zachránil, slíbil vše, co Jiří od něho žádal. Ostatní vyjednávání mělo se za příměří, které nyní uzavřeno, dokonati v Olomouci. Dne 6. dubna dospěl Matiáš do Olomouce, v průvodu biskupa, prelátů a pánů. V jeho průvodu nalézal se Jindřich z Hradce i tehdáž, když se k úmluvě s králem Jiřím ubíral.[60]) Při té příležitosti ustanoveno též, že škody, které rytířem Trčkou a Hynkem Brtinským za míru Zdeňkovi ze Šternberka a Jindřichovi z Hradce učiněny, náležitě nahraženy budou.[61])

Vyjednávání s králem Jiřím zničena nepodajností legáta a neupřímností krále Matiáše. Příměří pouze prodlouženo až do nového roku 1470.

---

[59]) Eschenloer, Sript. rer. Siles VII. 292.
[60]) Kloss., Fontes rer. Austriac. D. 571.
[61]) Eschenloer, Script. rer. Siles IX. 305.

Zdeněk ze Šternberka k tomu pracoval, aby Matiáš králem Českým provolán byl. To také se stalo dne 3. května v kathedrálním chrámu Páně sv. Václava v Olomouci, katolickými pány, rytíři a městy, kteří k lize náleželi. Ještě téhož dne udělil nový král předním svým voličům nejvyšší dvorní i zemské úřady; Jindřich z Hradce byl nejvyšším komorníkem královým a nejvyšším komorníkem desk a soudu práva zemského v Brně.[62])

Od té doby nalézáme jej ve dvorní družině krále Matiáše, zatím co Jan ze Šternberka, jen v Jihlavě hlavní sídlo měl a se stoupenci Jiřího se obíral,[63]) Jindřichohradecká panství chránil a hájil. Jemu třeba připisovati, že v prosinci 1469 od Mikuláše Hořického na Pecce zamýšlené tažení proti Jindřichovu Hradci nebylo provedeno.[64]) V dubnu byla Jindřichohradecká panství z Pacova ohrožována.[65]) Válka přes uzavření příměří zase vzplanula. Čechové byli

[62]) Eschenloer, Sript. rer. Siles. VII. 222. a Archiv Jindř Hradecký.

[63]) Eschenloer, Sript. rer. Siles VII. 224.

[64]) Archiv Český I. 237.

[65]) Archiv Třeboňský.

na Matiáše a jeho stoupence velice roztrpčeni, než aby byli pokojnými zůstali.

Matiáš odebral se hned po svém provolání za krále českého do Vratislavi, aby si od Slezských a Lužických stavů holdovati dal. Slavil tam dne 26. května svůj vjezd. Jeho nejvyšší komoří Jindřich z Hradce byl u jednoho vznešeného občana ubytován, ve vší úctě držán a od města poctěn: 30 měrami ovsa, 1 vozem sena, 1 věrtelem bílého piva, 2 sudy malvazu, 6 sudy červeného a 6 sudy italského vína, všechna jako těžká vína označena. Zdrželi se tam do 5. července.[66]) Když Matiáš dne 10. února 1470 svůj slavnostní vjezd do Vídně slavil, byl v jeho družině též Jindřich z Hradce. Týž zdržel se ve Vídni přes celý masopust[67])

Král Jiří zemřel dne 22. března 1471. V Čechách nastaly ihned přípravy k volbě nového krále. Matiáš spěchal z Uher do Čech a přišel dne 3. května do Jihlavy, s ním také Jindřich z Hradce a celý dvůr. Matiáš od papežského legáta a českých pánů své strany horlivě podporován jsa,

---

[66]) Eschenloer, Script. rer. Siles VII. 202. 209. = Kloss. I. c. III. 10. 11.

[67]) Palacký, IV. 2. 542—543.

dal si všechnu práci a nešetřil ni slibů, ni peněz, aby jen stoupenců mezi voliči si získal; než vše bylo bez výsledku. Jeho vyslanci a prostředníci opustili dne 25. května Horu Kutnou, kde stavové čeští k volbě byli se shromáždili a dne 27. knětna zvolen polský kralevic Vladislav za krále českého.

Naproti tomu obdržel Matiáš v Jihlavě dne 28. května papežské potvrzení za krále českého. Biskup Olomoucký a Zdeněk vedli jej zlatohlavem oděného do městského kostela farního k oltáři. Zde tázal se při slavné mši svaté papežský legát všech přítomných českých pánů, chtějí-li a žádají-li, aby potvrzení takové se stalo, a když také Matiáš tak tázán a všichni souhlasili, byl Matiáš veřejně a slavnostně od legáta ve jménu papeže za krále českého potvrzen.[68])

Po té činil Matiáš bez odkladu opatření k válce, a uzavřel se svými stoupenci nové úmluvy o vydržování zbrojného lidu. Již dne 29. května zavázal se v Jihlavě Jindřich z Hradce, že bude 150 jezdců po 5 zl. ročně platiti; mimo utrpené škody nic více nenahraditi. Jindřich musel tyto jezdce na svých hradech vydržovati a s nimi ku pro-

---

[68]) Palacký, Dějiny V. 1. 29—30

spěchu krále pracovati. Kdyby král anebo hejtman jeho za dobré uznal, by Jindřicha do pole povolal, měl se bez váhání vojensky vyzbrojen dostaviti a za ten čas, co by v poli byl, že za jezdce 10 zl. čtvrtletně a nahrazení celé škody obdrží. Jakožto záruka mělo mu 700 zl. vyplaceno býti.[69])

Tento žold nebyl však pravidelně vyplácen. Dne 5. dubna 1472 smlouval se Matiáš s Jindřichem z Hradce, že mu již značnou sumu, kterou za tyto jezdce dlužen jest, nyní právě zaplatiti nemůže, slíbil však, že ji dne 14. května 1472 v Prešpurku zaplatí.[70])

Takové podpory asi již dříve panu Janu z Rožmberka, Jindřichovi z Hradce a pánům ze Šternberka vypláceny, neboť přišla v oběh mince, která již před Jihlavským válečným tažením ku mnohým nesnázím příčinu zavdala. Dne 10. května 1471 přichází obžaloba, že rožmberská posádka v Soběslavi občany ranami nutí, by uherskou bílou minci přijímali, kdežto v Jindřichově Hradci, Jihlavě, Polné a Vitorazi se nepřijímá a také vnucována nebývá.[71])

---

[69]) Archiv Český. IX 330.
[70]) Archiv Český. IX. 331.
[71]) Archiv Český V. 321.

Válka, která ihned po volbě nového krále vypukla, nevedla k žádným větším bojům; neboť obě strany nebyly patřičně připraveny. Omezila se pouze na výpady nepřátelských posádek, ležících v hradbách a městech. Třeba se zmíniti, že Jindřich z Hradce náleží k nečetným pánům své strany, kteří v průběhu celé války občanské na svých statcích žádné škody neutrpěli. Kdyby byl Jindřichův Hradec podlehl obléhání, byl by Jindřich z Hradce ztratil všechny své v Čechách ležící statky.

Zatím uznáno čím dále tím více za nutno, by strany v míru se srovnaly. Dne 4. dubna 1472 psal Matiaš z Budína Janu z Rožmberka a Jindřichovi z Hradce, že pro Čechy příměří uzavřel, k němuž od 1. května přistoupiti mají. Také že mají se připraviti, aby k vyjednáváním, která stran příměří odbývati se budou, bez prodlení se dostavili.[72]) Tato v Českém Brodu předsevzata a obě strany se k nim dostavily dne 31. května 1472. Nebylo sice nic trvalého uzavřeno, však přece 10. června pro každý kraj dva rozsudčí — z každé strany jeden — ustanoveni, kteří společně všechny spory

[72]) Archiv Český VI. 50.

mezi stranami rozsuzovati měli. Ze stoupenců krále Matiáše jmenován Jindřich z Hradce rozsudčím (oprávcem) pro Čáslavský a Chrudimský kraj.[73])

Jiná jednání o mír předsevzata 28. května 1473 v Benešově, kdež také přítomen byl Jindřich z Hradce.[74]) Než shromáždění povstalým morem rozehnáni; dříve však potvrdili Německo-Brodská ustanovení, prodlouživše příměří do 28. září 1474 a jmenovali 4 ředitele zemské. Ty měli zase v každém kraji hejtmany jmenovati, z každé strany jednoho, by tito záležitosti lidu vyřizovali a loupežení zamezovali. Jindřich z Hradce byl hejtmanem kraje Bechyňského a Vltavského.[75])

Stoupenci Matiášovi v Čechách ponenáhlu se přesvědčovali, že král jejich nikdy v Čechách ku plné vládě nedospěje a že jen cestou smíru vyrovnání státi se může. Nebyli tedy s válkou, kterou Matiáš na Moravě a v Horním Slezsku proti Vladislavovi a jeho otci, králi Kazimírovi, vedl, srozuměni. Když Matiáš v listopadu 1474

---

[73]) Archiv Český IV. 459,
[74]) Palacký, Dějiny V. 1. 80.
[75]) Archiv Jindřichohradecký.

u Vratislavi od svých protivníků byl obklíčen, dala si česko-uherská strana všechnu práci, aby příměří uzavřeno bylo, jež mezi králi a zeměmi jejich do 25. srpna 1477 skutečně uzavřeno. Na to radili se stoupenci Matiášovi ze stavu panského v Strakonicích v lednu 1475, a odebrali se pak k obecnému sněmu do Prahy, kde obě strany bez odporu a zášti o tom se radili, jak vlasti k sjednocení a míru pomoci by se mělo. Další porady držány v březnu a dubnu 1475 v Brně s nadějí velikou ve příznivý výsledek. Při těchto jednáních vynikal Jindřich z Hradce; uvádí se vedle Zdeňka ze Šternberka a Jana Zajíce z Hasenburka, jakožto vůdce stoupenců Matiášových.[76]) Než přese všechnu péči, žádaného výsledku nedocíleno. Matiáš nechtěl k ujednaným rozhodnutím přivoliti.

O předáckém postavení, které Jindřich z Hradce mezi českými a uherskými pány zaujímal, dává svědectví vyznamenání od Sicilského krále jemu udělené. Dekret k tomuto vyznamenání se vztahující zní: „My Ferdinand z Boží Milosti král Sicilský a Jerusalemský posýláme svůj pozdrav Nám

---

[76]) Palacký, Dějiny V. 1. 115.

*

oddanému, vzláště milému, drahému a vysoce vznešenému muži, panu Jindřichovi z Hradce v Čechách. Abychom upokojili touhu a přání několika vznešených mezi šlechtou v království Českém a Uherském, kteří, jak nám předneseno bylo, raženým penízem se štolou a džbánem na vodu pozlaceným, ke cti nejblahoslavenější panny Marie našemi předky založeným a ku slavnostním dnům panny Marie nošeným, ozdobeni býti chtějí. Protože to Námi samými pro velkou vzdálenosť místa státi se nemůže, tedy odevzdáváme Vám, panu Jindřichovi z Hradce, My k vůli Vašim vynikajícím vlastnostem a oddanosti k Nám, tyto insignie řádu štoly, aby Jste je ve jménu Našem, dvanácti nejvznešenějším, které za hodné uznáte, propůjčili. V Castello Novo u Neapole, dne 17. září 1476.“[77])

Tato štola nebyla snad lithurgická časť oděvu katolického kněžstva, ale náramenní stuha, která italskou šlechtou dle stavu buď přes pravé neb levé rameno, ku předu neb na zad visící nosena byla.

Příčinu k udělení tohoto řádu Jindřichovi z Hradce zavdalo bezpochyby ucházení se

---

[77]) Jidřichohradecký archiv, č. 183.

krále Matiáše o ruku neapolské princezny Beatrice, při které příležitosti velmi pravděpodobno jest, že také Jindřich z Hradce do Neapole odeslán, kdež jej král poznal a si zamiloval. Znění dekretu podporuje domněnku tuto. Přinesení slaveno s neslýchanou posud nádherou v Budíně v prosinci r. 1476; o velkolepých slavnostech a radovánkách, k nimž vznešení hosté ze všech zemí pozváni, dlouho se vyprávělo. Tu asi u dvora budínského a neapolského oblíbený Jindřich z Hradce jistě nechyběl a při vítání a arangování a zábavě zajisté přední úlohu hrál; neboť k tomu byl zvláště spůsobilý, jakožto vychovanec ve všech rytířských a dvorských mravech a v elegantním a vznešeném chování velice zběhlého Zdeňka ze Šternberka.

V tomto čase neustávala česko-rakouská válka pomezní z obou stran. Když roku 1475 bylo se obávati, že někteří rakouští pánové vpády do Čech podniknou, připravovali se v červnu r. 1475 na hranicích žijící čeští pánové, předem Rožmberkové k válce. Jenom Jindřich z Hradce neminil s nimi do pole táhnouti.[78])

---

[78]) Časopis Českého Musea 1881, 217.

Poněvadž synové po Janu z Rožmberka ještě mladí byli, přijal strýc jejich Bohuslav ze Švamberka vládu na rožmberských panstvích a prohlásil dne 10. září 1476 císaři Bedřichovi, jakožto zeměpánu v Rakousích, válku, když prosby jeho, by byl vpádům rakouských pánů konec učiněn, nebyly splněny. Švamberk spojil se se svými spojenci z jižních Čech, vpadl do Dolních Rakous, spojil se tam s některými proti císaři vzbouřenými pány, dotáhl k Vídni a vrátil se 16. října s hojnou kořistí domů. V této době shromažďovali se hornorakouští páni císaři věrní v městě Cáhlavě a konali přípravy ku vpádu do Čech. Když toto se dálo, nebyl Jindřich z Hradce doma; vrátil se teprve počátkem roku 1477 do Jindř. Hradce. Jeho dlouhá nepřítomnosť dá se snad tím vysvětliti, že jakožto miláček krále Sicilského, byl jedním z oněch pánův, kteří ku přivedení uherské nevěsty královské do Neapole vysláni byli.

Zatím co Švamberk válku s Rakušany vedl, byly hrady jeho tamějších protivníků, zvláště pak Cáhlava, od kupců jindřichohradeckých všemi potřebami zaopatřovány. Švamberk psal hejtmanu jindřichohradec-

kému Janu Koňasovi z Vydří a žádal ho, aby takové počínání jindřichohradeckým poddaným zakázal; neboť se tím nepřátelé jeho podporují a fedrují, že nechce a nebude to trpěti a rozkázal služebnictvu svému, jindřichohradecké, kteří tak činí, zjímati a zboží jim zabaviti. Jan Koňas z Vydří odpověděl dne 29. října 1476: „Nikterak jináče poddaní pána mého (Jindřicha z Hradce) vašich nepřátel nefedrují než tak, že živnosť svú vedú, tak dobře vašim jakož i do Rakús i jinam, kdež mohú, statkuov svých odbývají. Neb jich takovými obchody toto město pána mého (Jindřichův Hradec) najvíce stojí a dle toho poddaní tím svobodněji přes svět dělají. Milý pane! znajíce to, prosím na Vaší Milosti, že takové věci bez přítomnosti pána mého na poddané Jeho Milosti počínati nebudete, a jim jich živnosti hájiti neráčíte. Nebo i skrze takovú překážku pán můj velikú škodu vzal by, vzláště pak proto, že teď nyní mnoho ryb, od Jeho Milosti vzali sú, a těch musí odbývati, kdež mohú. Ano když pán muoj do Rakús válel, lidi páně z Rožmberka také do Rakús vozili sú, živnosti své vedúce, a nic jim toho pán muoj Jeho Milost ne-

hájil. A pán Strážský (Jindřich ze Stráže) nebožtík až do své smrti válku vedl do Rakús a pan Šelnberk (Jan z Šelnberka, nástupce jeho na Stráži) také po něm, avšak sú nikdy nehájili lidem pána mého silnic svobodných a jich živností. Takéť já Vaší Milosti úplně na místě pána svého věřím, že i vy též učiniti ráčíte, vzláště pak bez přítomnosti Jeho Milosti, neb Vaše Milosti spolu jste dobří přátelé. Pak-li by to býti nemohlo, musel bych ale na pány a přátely Jeho Milosti tu věc vznésti, a jakžby mi Jejich Milosti v té věci radili, tak bychom se o tom zachovati musil. Ano když Vaše Milosti táhli ste do Rakús, tu ste se v jedné vsi Jeho Milosti položili a škodu velikú Jeho Milosti učinili, že i podnes ta všecka ves pusta jest. I milý pane, již větších škod a záhub na Jeho Milosti dopúštěti neračte.“

Koňas obrátil se po té na Petra Holického ze Šternberka. Ten byl s Jindřichem z Hradce poručenec Zdeňka ze Šternberka; oba uzavřeli od té doby spolu úzké přátelství. O hrady své Leštnou a Šternberk Petr ve válce s králem Jiřím přišel, načež účastnil se v čele žoldnéřského vojska všech válek. Jak Švamberk tak i on, však na

svou pěsť, táhl do Rakous. Odtud z Utenšlágu psal dne 5. listopadu 1476 Švamberkovi: „Muožete rozuměti, že by to věc přátelská nebyla, než nějaká neznámá, ježto ji prve v Čechách nebylo. I milý pane otče, věřím já vám, že švagra mého lidem jich živnosti hájiti nebudete, a nad švagra mého lidmi toho začínati nebudete, a vzláště dokud jeho doma není.“ Avšak nic to neprospělo. Když jindřichohradečtí kupci zase do Cáhlavy jeli, byli od rožmberského hejtmana v Třeboni zajati a zboží jejich zabaveno, načež Koňas s poddanými Švamberkovými a Rožmberkovými podobně učinil.

Matiáš vypsal pro své stoupence v Čechách schůzi na den 26. ledna 1487 do Českých Budějovic, a poslal k ní jako plnomocníky biskupa Velkovaraždinského a moravského pána Václava z Boskovic, aby za zemřelého Zděnka ze Šternberka († 4. pros. 1476.) jako nejvyšší hejtman v Čechách a zástupce krále Bohuslav ze Švamberka přijat byl. Jindřich z Hradce nešel do Českých Budějovic, vrátil prý se domů nemocen. Na zpáteční cestě navštívili jej oba plnomocnici královští v Jindřichově Hradci.

Dne 8. února psal Jindřich na Švam-

berka:[79]) „Službu svú vzkazuji, urozený pane tovaryši milý! Mluvili se mnú pan biskup a pan Václav z Boskovic o tu věc, kteráž jest mezi mnú a vámi, a pana Petra z Šternberka prosili sú, ať by tu věc mezi námi oběma k jednání na se vzal. I nevím já, proč se ta věc vámi prodlévá a že o tom pana Petra předepsaného neodešlete, neb sem já vedle zprávy předjmenovaných pánuov ihned pana Petra od sebe prosil, ale od vás podnes ižádného poselstvie o to ku panu Petrovi neni. A já tak té věci, což se jest stalo lidem mým, opustiti nemohu a rád bych o to konec vzal, a nikdy bych se tomu do vás nebyl nadál, by mi se taková věc při mém odjezdu státi měla. Nyní pak lidé moji zpravují mne, kterak ste aufšlok nový na ně zamyslili na zámcich pánuov z Rožmberka, a někde nějakú baštu osadili, mimo kterúžto když lidé moji jedú, mocí vína jim z suduov točí, anebo to opět uplatiti museji. Takové aufšlaky a kvalty této země neobyčejné, věřímť, že s lidí mých složíte, nebť já v to lidi své žádnú měrú nepoddám, aniž bych jich déle snésti mohl, a rád bych jich zbaven byl. Toho odpovědi žádám!“

[79]) Archiv Český, VI. 144.

Švamberk odpověděl z Krumlova dne 10. února, že nemohl strpěti, aby jemu ku škodě, přívozem jeho nepřátelům pomaháno bylo. Nebyl by žádné obtíže dělal a lidi z Hradce propustil, kdyby jen nepřátelům jeho, zvláště v Cáhlavě, kde 6—700 jezdců proti pánům z Rožmberka pohotově leželo, potřeby nebyli dováželi. „A jakož píšete o aufšlák: i když sem nedal nepřátelům potřeb voziti, tu jsú mne lidé vaši i jiných panóv, i také panóv z Rožmberka prosili, abych jim dopustil do Rakús voziti, a že zase také jiné potřeby, jakož suol a železo povezú, a že mi aufšlak dávati chtie. K tomu jsem svolil, protože nám také těch potřeb, soli a železa, potřebie; a tak se od nich béře, kteříž do Rakús potřebu vezú; a kteříž s prázdnými vozy jedú, aneb zase z Rakús potřebu vezú, s těch se nic nebéře. A když koliv pán buoh ty věci s Rakušany v lepšie obrátí, tehdy já toho bránie přestanu, neb buoh vie, že muoj úmysl nenie, abych měl co nového a neobyčejného začínati. A jakož píšete, že na baštu, kterúž sú lidé moji osadili, vašim lidem vína točie: neviem o tom nic a hned sem rozkázal pukrabí svému, aby se na to vy-

ptal, a jest-liže tak činí, jakož píšete, aby toho nedopúštěl. Také dotýčete, že neviete, proč se ta věc prodlévá, že pana Petra neobešli. I mluvili jsú se mnú o to pan biskup a pan Václav Černohorský; a já sem se nadál, poněvadž jsú o to mluvili a u vás byli, a poněvadž sem k tomu vuoli svú dal, aby nás pan Petr o ty věci srovnal, že sú již oni to opatřili a že mně prositi potřebie nenie. I píši panu Petrovi, že ho za to prosím, a list ten úředníkóm svým na Třeboň jsem poslal, aby zvědúc, kde jest pan Petr, jemu jej poslali.[80])

Zdali a jak Petr ze Šternberka spor mezi Jindřichem z Hradce a Bohuslavem ze Švamberka srovnal, nevíme. Zdá se však, že se mu to podařilo, neboť neděje se o sporu mezi nimi žádné zmínky. Avšak nelibosť Jindřichova proti Švamberkovi, která již dříve stávala, tímto neodstraněna, nýbrž zvýšena a Jindřich dopustil se 1476 nějakým způsobem nesprávnosti proti všeobecnému do 25. května 1477 uzavřenému Vratislavskému příměří; Švamberk poslal mu akta týkající se příměří a schválení jeho. Po té odpověděl Jindřich dne 8. května

---

[80]) Archiv Český. VI. 145.

1476 zkrátka záporně: „Vězte, milý pane tovaryši, že já také mám u krále, pána našeho JKMti, posla svého, po kterémžto sem JKMti prosil, aby mi ráčil věděti dáti, pokud bych já se také míti jměl.“[81])

Ačkoli Švamberk nejvyšším hejtmanem všech zemí koruny české na místě krále jmenován, Jindřich přece na adresse svých psaní ku Švamberkovi titul tento vypouštěl. Když si pak Švamberk u něho stěžoval a věděti chtěl, zda se to děje vinou Jindřichovou či písařovou, odpověděl mu dne 9. dubna 1477 Jindřich: Král pán náš JKMti udělalliť jest vás nad kým hejtmanem, tohoť já vám rád přeji, jakožto svému pánu tovařiši milému; a když bylo o to se mnú mluveno od p. biskupa a p. Václava z Boskovic, já sem jim pověděl, že já haitmana nyní nepotrebuji a za to sem jich prosil, aby to JKMti pověděli. Také když sem u JKMti byl, JKMt nic mi o to nepravil.“[82]) Jindřich opomíjel též ve svých psaních na Švamberka titul „nejvyšši hofmistr“, ač Švamberk nikdy neopomenul jej „nejvyšším komořím“ nazývati. Teprve když se Jin-

[81]) Archiv Český VI. 131.
[82]) Archiv Český, VI. 148–149.

dřich ve prospěch Petra ze Šternberka u Švamberka o pomoc ucházel, adresoval jej „nejvyšší hofmistr“, avšak ještě ne „nejvyšší hejtman.“

Dne 9. dubna 1477 vyjádřil se Jindřich za jedné příležitosti následovně o Švamberkovi: „Jakož mi píšete což se formanuov mých dotýče, žádajíc toho, aby na Krumlov jezdili a znamení brali atd. Milý pane tovařiši! byloby jim velmi z cesty do mnohých krajin; všakť listy mé budú mívati, kamžkolivěk jeli, po nichž se služebníci vaši budú moci zpraviti, kteříť moji jsú, a kteří nejsú; když to služebníkóm a úředníkóm svým oznámite, nebude potřebí žádného znamení.“[83]

Zatím se přátelský poměr mezi Matiášem, Vladislavem a císařem vždy více uvolňoval. Oba poslední spolčili se k válce proti vzbouřilým pánům Rakouským, kterým Matiáš příznivě byl nakloněn. V dubnu 1477 nastoupilo oddělení českého vojska, které se v Táboře shromáždilo, za vedení Buriana z Guttensteina tažení do Rakous. Jemu se podařilo pohnouti Švamberka, že 20. dubna mír s císařem uzavřel, čímž tento proti pá-

[83]) Archiv Český VI. 148.

nům své země obrátiti se mohl. Jindřich z Hradce spěchal do Brna, chtěje tam krále Matiáše zastihnouti, bezpochyby by jej o tomto všem zpravil. Matiáš nebyl již v Brně přítomen, proto vrátil se Jindřich 22. května do Jindřichova Hradce, když jeho přítomnosť nutná byla. Neboť na to přitáhl k Jindřichovu Hradci Vladislav s druhým silným oddělením českého vojska.[84]) Než obešel panství Jindřichohradecká a podnikl 27. května tažení přes Dráchov ku Veselí, pak přes Lomnici do Stráže, kdež přenocoval a 30. května přes Žiče, Lutovou a Chlumec do Ličova v Rakousích. Vesnice, jimiž vojsko táhlo, jakož i pobliže ležící menší místa byla vyloupena, některá docela spustošena.[85]) Tehdejší vojsko činilo mezi přítelem a nepřítelem pramalého rozdílu. Král Vladislav nedal se asi proto blízkou silnicí kolem Jindřichova Hradce, poněvadž bez dobytí Jindřichova Hradce nebylo možno projíti, a silně opevněné a k mohutnému odporu dobře připravené město, tak lehce a brzo nebylo lze vzíti, jak se o tom již král Jiří přesvědčil. Nadto musel Vladislav do Rakous

---

[84]) Archiv Český. VI. 149.—150.
[85]) Archiv Český VI. 150.

spěchati kdež byl již od císaře netrpělivě očekáván. Král dospěl, jak se zdá, 7. června k Vídni, a radostí naplněný císař dal mu toužebně žádané regalie t. j. prapor jako znamení jeho důstojenství jako kurfirsta, arcičíšníka německé říše a svého panství nad všemi lény, která králové čeští od německých drželi.

Propůjčení regalií Vladislavovi, kteráž si i Matiáš přál, tak tohoto rozhněvalo, že již 12. června císaři válku vypověděl a Švamberkovi poručil, by příměří v Čechách panující vypověděl, aby Vladislav nucen byl, jsa ohrožován a zaměstnáván, domů se vrátiti a císaře opustiti musel. Vladislav skutečně tak učinil, byť i z jiné příčiny. Vojsko jeho totiž, poněvadž i císaři i jemu nutné peníze za žold scházely a nouze o proviant nastala, z většího dílu rozešlo se. Proti tomu přitáhl Matiáš do Rakous, činil rychlé a velké pokroky a donutil konečně dne 2. prosince 1477 císaře ponižující mír ujednati a jemu všechna práva koruny české v německé říši přiřknouti.

Za této války přesvědčil se Matiáš, že vážný a přísný Švamberk není povolným nástrojem pro jeho sobecké plány. Místo,

by vrhl se na spojence Vladislavovy, vyjednával s nimi o další mír a zabránil též při několika pevnostech českých, by od uherských královských houfců obsazeny byly. By se tohoto nepohodlného sluhy zbavil poslal Matiáš Jaroslava z Boskovic do Bu-, dějovic, by se Švamberka zmocnil a jemu do zajetí vydal. Spolu poslal s Jaroslavem též oddělení svého vojska do Čech, na oko ku sesílení posádek v Budějovicích a Plzni, však do opravdy k provedení zamýšleného zajetí. Jaroslav z Boskovic přišel 27. ledna 1478 do Budějovic, poslal své a královské psaní do Zvíkova, hradu Švamberkova, a prosil jej velice naléhavě, by v záležitostech krále do Budějovic přišel.[86]) Sotva však Švamberk dne 30. ledna k večeru do města vjel, když bez mnoha hluku, dříve než Jaroslava z Boskovic spatřil, zajat a jako zločinec uvězněn. Rytíř Jan Plaukner z Kinšperku, hejtman Matiášův v Budějovicích a Plzni, tento skutek vykonal. Druhého dne měl zajatec do Jindř. Hradce dopraven býti. Jeho komorník Hercuk spěchal do Veselí, povzbudil občany, by se ozbrojili a ve spolku s švamberskou po-

[86]) Archiv Český, III. 387. 388.

sádkou milého pána osvobodili. Též o tom zpravení Lomničtí rychle přichvátali.[87]) Most u Mezimostí — řeky Lužnice a Nežárka byly rozvodněny, byl stržen. Když předvoj mužstva pod vedením Švehly do města přišel, byli zajati, zbraň a koně přivlastnili si žoldnéři, a občané. Ostatní nečetný průvod ztratil v boji několik mužů a přinucen k ústupu do Budějovic. Švehla přislíbil čestným slovem, že se dostaví k panu Hynkovi, synu Švamberkovu. Teprve v masopustní úterý 3. února byl Švamberk za svítání v silně ozbrojeném průvodu z Budějovic do Jindřichova Hradce veden. Odtud dopraven do Znojma, pak do Brna na Špilberk; posléze do Sedmihradska v přísné, ale slušné zajetí.[88]) Když Švehla 3. února do Jindř. Hradce jel, vyjádřil se k některým občanům z Veselí, že Plaukner se zapřisáhal, že město, jest-li všechny odňaté věci do 5. února nevrátí, spálí.[89]) Zda-li to ve skutek vešlo? —

Švamberk požíval mnoho lásky a úcty; proti němu nastrojený podvodný kousek měl za následek ve všech vrstvách obyvatelstva

---

[87]) Archiv Český VI. 163.
[88]) Palacký, V. 1. 154.
[89]) Archiv Český, VI. 163.

bez rozdílu stran, neobyčejný rozruch. Mluvilo sé již o tom, že celá jednota panská vyjma měst Budějovic, Plzně a Jindřicha z Hradce odpadnouti chce.[*0]) Toto nepříznivé smýšlení proti Matiáši způsobilo asi, že uznal konečně vyrovnání s českou korunou, velice přání hodným. Dne 30. září 1478 v Budíně mezi oběma králi mír uzavřen, a v několika dnech po té potvrzen. Vladislav podržel Čechy, Matiáš Moravu, Slezsko a Lužici, však jen doživotně. Dne 27. listopadu psal Matiáš svým stoupencům v Čechách, by nic nepřátelského proti Vladislavovi a jeho poddaným nepodnikali. Odstoupil Vladislavovi všechno své panství nad pány, rytíři, městy a územím, pokud jaké v Čechách měl. Bohuslav ze Švamberka propuštěn.

Na obecném sněmu, jenž od krále Vladislava na den sv. Václava 28. září 1479 do Prahy svolán, dostavili se náčelníci jednoty panské: Jan Zajíc z Hasenburka, Bohuslav ze Švamberka, Zdeňka ze Šternberka synové Jaroslav a Zdeslav, Vok z Rožmberka a Jindřich z Hradce se svými stoupenci. Byli slavnostním ceremonielem zase

*0) Palacký, V. 1. 154—155.

přijati, jako by do království českého přijímáni byli; sami dali průběhu věci té tvářnosť, jakoby teprve nyní Vladislava za krále volili."[1])

Letopisec souvěký líčí tuto událosť jak následuje: „Král se jich tázal: „Chcete mne za svého pána přijmouti, řekněte mi to." Na to poklekli pan Zajíc, pan Švamberk, Zdeňkové, Rožmberkové, pan Telecký (Jindřich z Hradce a na Telči) a všichni ostatní páni na kolena a prosili krále pro Boha, Jeho svatou matku a pro všechny svaté, aby jim vše to odpustil, čím se proti zemi a koruně české prohřešili. Král odpustil jim vše, podal jim ruku a zavázal je slibem, že z upřímného srdce jej za svého krále a pána uznávati budou. Na to smířili se se všemi ostatními pány, městy, a prosili krále vespolek, aby jim ponechal jich práva, svobody, zvyky a kompaktata; a král slíbil dle svého písemního závazku učiniti." To se stalo v sobotu dne 20. měsíce října 1479."[2])"

Tímto aktem končí první oddíl života Jindřicha z Hradce. Viděli jsme, kterak

---

[1]) Palacký, V. 1. 190—191.
[2]) Staří letopisové 217—218

věren sobecké a nevlastenecké tradici svého rodu, se horlivé súčastnil na snahách stále sobecké vysoké české šlechty, by královskou moc podkopala a omezila a vlastní práva stavovská na úkor koruny rozmnožovala. Viděli jsme jej dále jednati, jako když k válce proto došlo, jako mnozí jeho předkové, spolčen se svými soudruhy pomoc v cizině hledal a pod cizím praporem proti vlasti do války táhl. Horlivosť pro zájmy katolické církve hrála při tom jen druhou úlohu a sloužila panovačným snahám nezřídka za zástěru neb prostředek k cíli.

Po smíření s Vladislavem spojili se katoličtí pánové se svými utrakvistickými spolustavy, nikoli proti slabému, málo nadanému králi, jenž šlechtu znenáhla k úplné vládě dospěti nechal, nýbrž proti národu. S rytíři spojená královská města byla ve svobodách a privilejích všemožně zkracována a lid v nejtvrdší porobu a nevolnictví uváděn. Též toto podařilo se pánům, když rytíři měšťanstvo opustili.

Účasť Jindřicha z Hradce na těchto lidu škodlivých snahách a zavedeních ukázána bude v druhé části jeho života.

Dříve připomeneme několik dat, která se naň až do roku 1479 vztahují.

Dne 29. srpna 1472 Jan zvaný Kaun ze Suché vykoupil svého otce šlechtice Hynka ze Suché, zaručiv se zaň 150 zlatými uherskými od Jindřicha z Hradce a zavázal se písemně, že tuto sumu správně mu zaplatí. (Uherský zlatý rovnal se dnešnímu dukátu. Hynek ze Suché asi ve válkách Jindřichovi do zajetí upadl.)[93])

Dne 21. září 1473 Jan a Bohunka z Lomnice a Mezeříče vyznávají: „Měli jsme úmysl pana Jindřicha z Hradce ve spolčení statků přijmouti, to nemohlo se státi pro svár a válku, která právě na Moravě panovala. Proto činíme nyní testament, a to: kdyby nás Bůh před smrtí neuchránil, dáváme celé panství Meziříčské, hrad, město a dvory panu Jindřichovi.“ K tomu Jan dodal: Kdyby mi Bůh dítky za zákonitého manželství popřál, jest tato listina neplatnou.[94]) K tomu asi zavdal mor r. 1473 příčinu.

Při spolčení statků, jestliže dědici nebyli pojati, spadl po smrti jednoho majetníka jeho podíl na spolumajetníka žijícího. Jan a Bohunka byli dítky Václava z Lomnice a Mezeříče, jenž za druhou manželku

[93]) Archiv Český IX. 331—332.
[94]) Archiv Český, IX. 335—336.

pojal matku Jindřicha z Hradce, Kateřinu rozenou Šternberkovu po roce 1451. Jan byl nejvyšším komořím a hejtmanem na Moravě. Bohunka provdala se za českého nejvyššího sudího Půtu Švihovského z Risenburka.

Roku 1476 přijal Jindřich z Hradce Jana z Lomnice ve spolčení statků na panství Telč, Slavonice a Roštýn vyjma hradu Vranova. Vranov leží 2 míle západně od Znojma. V držení tohoto zeměpanského obyčejně zastaveného hradu dostal se Jindřich z Hradce po roce 1466. Až do tohoto roku byl od roku 1437 Jiřímu z Lichtenburku zastaven.[95])

Dne 19. května 1474 na Zelené Hoře prohlásil Zdeněk ze Šternberka, že 1000 uhersk. zlatých, které Jindřichovi z Hradce půjčil, od něho obdržel.[96])

Dne 8. července 1474 v Polné Hynek z Lichtenburku na Bětově prohlásil, že má od Jindřicha z Hradce dlužní úpis na 2440 uherských zlatých a za tuto sumu v držení hrad Sádek s příslušenstvím. Kdykoli Jindřich neb jeho potomci, jemu neb jeho dědicům rok dříve věděti dají, že hrad zase

---

[95]) G. Wolný, Mähren VI. 483 III. 192.
[96]) Archiv Český IX. 337—338.

v držení přijmou, a jemu předem jmenovanou sumu zaplatiti chtí, slibuje se svými potomky, že hned po roce bez váhání hrad Sádek se vším, co od Jindřicha z Hradce tam dáno a necháno, Jindřichovi z Hradce a jeho potomkům odstoupí."[97])

Dne 5. dubna 1475, když Oldřich, příjmím Vavák z Hradce r. 1421 zemřel, odkázal panství jindřichohradecké svému strýci Menhartovi z Hradce. Vavák zanechal tři dcery, z nichž nejstarší Anna se s Hynkem Ptáčkem z Pirkšteina, proslaveným náčelníkem pod obojí, zasnoubila. Tento činil nyní jménem své manželky nároky na třetinu města Jindřichova Hradce a na moravský hrad Bělkov s panstvím. Když mu Menhart nebyl po vůli, přepadl Ptáček tento hrad a zapálil; spor trval mnoho let, byl několikráte zastaven a pak zase dále veden a to synem krále Jiřího Viktorinem, když se s dcerou Ptáčkovou a Anny z Hradce Markétou zasnoubil. Při jednom soudním jednání svědčil dne 15. května 1463 Artleb z Kostníka, jenž v službách Vavákových byl a při jeho smrti se nalézal, že své všechny državy Menhartovi z Hradce jen

[97]) Archiv Český IX. 339—340.

pod tou podmínkou zanechal, by jeho manželce věno v sumě 750 kop, pak každé dceři 600 kop a jeho služebníkům, jakož i Artlebovi určité sumy a odkazy vyplaceny byly. Teprve, když to Menhart učiní, mají mu Jindřichův Hradec a ostatní statky v majetnictví vydány býti. Dne 15. května 1463 prohlásil též Prokop z Vojslavic, purkrabí Hradecký, že po smrti svého otce Markvarta (1424 Menhartův purkrabí v Hradci), v truhlici mezi jeho věcmi též spisy, které pánu náležely, našel, mezi jinými listinu pergamenovou, která Vavákův testament obsahovala. Donesl všechny spisy Menhartovi a u něho Vavákovu poslední vůli četl. Za obsah udal Prokop z Vojslavic totéž, jako Artleb z Kostníku.[98])

Po těchto svědectvích byli potomci Vavákovi po smrti jeho zcela vyplaceni a neměli více žádných nároků. Než vévoda Viktorin nechtěl se tím spokojiti a teprve po 12 letech pustil se do sporu. Za zemského sněmu v Brně, k němuž r. 1475 strany se dostavily s upřímným přáním, obapolné hádky odstraniti, vydal Viktorin dne 7. dubna následující list pojišťovací:[99]) „My

[98]) Archiv Český IX. 318 - 320

[99]) Archiv Český IX. 340—341.

Viktorin z boží milosti kníže Minsterberské, Opavské, hrabě Kladské, pán z Kunštátu a Poděbrad oznamujem: „Jakož jsme měli právo po kněžně Markétě, naší manželce ku panství a zboží, třetině města Jindřichova Hradce i k jeho příslušenství a k hradu Bílkovu i s příslušenstvím. Jakož pak o to nesnáze i póhonové, odporové, připovědi u desk království Českého i u desk markrabství Moravského zapsány. Ale vidúce, že z tohoto práva mezi námi a p. Jindřichem z Hradce různice, kyselosti a nelásky býti by mohly, chtíce raději lásku naši a přátelství dobré panu Jindřichovi z Hradce okázati, dobrovolně z své vůle panu Jindřichovi z Hradce všechno to právo přenecháme, které po naší manželce kněžně Markétě nám příslušelo, vzdáváme se toho pro nás i naše budoucí erby.“[100]) Svědkové byli: Ctibor z Cimburka a Tovačova, zemský hejtman moravský, Pertolt z Lipého, nejvyšší maršálek královstí Českého, Jindřich z Boskovic na Jičíně, Jan ze Šternberka na Kroměříži, Václav z Boskovic, Volfgang Krajíř z Krajku na Landštýně, Albrecht ze Šternberka na Kolešově.

---

[100]) Archiv Český IX. 340—341.

Tento list pojišťovací však teprve dne 25. května 1487 do desk zemských zapsán a Viktorinova dcera s Markétou, Johanna, provdaná vévodkyně Těšínská, resignovala teprve 24. prosince 1487 na toto právo ve prospěch Jindřicha z Hradce a zavázala se, že to do desk zemských zapsati dá.[101])

Roku 1476 přišli k Jindřichovi purkmistr, radní a starší obce města Jindřichova Hradce a prosili jej, by jim daroval potok Řečičku pod Mazancovým dvorem s obojími břehy, jakož od pradávné doby majetkem města byla, aby k zlepšení města tam několik rybníčků založiti mohli. Jindřich z Hradce uznávaje věrnosť a stálosť, kterou občané mu jako svému pánu prokazovali, propůjčil jim dne 3. června tento potok se všemi užitky, k svobodnému držení a neobmezenému užívání dle jejich dobrozdání.[102])

Tento potok, vlastně vodnice, protéká nedaleko města Vídeňskou silnicí; rybníky jsou již dávno zase puštěny a území jejich v louky obráceno.

Roku 1477 daroval Jindřich z Hradce

---

[101]) Archiv Český IX. 367—368.
[102]) Archiv Český IX. 341—342.

svému městu Telči blízko se nalézající pustinu Žižkov zvanou, kdež pak rybník Žižkovský založil.[103])

Když slavný františkán Jan Kapistrán jako missionář a papežský legát do Čech přišel, byl roku 1451 také v Jindřichově Hradci,[104]) měl kázati v kostele sv. Václava na předměstí a tam ve výklenku u postraního oltáře sv. Ludmily jméno Ježíš napsal,[105]) kterýžto autograf až do nové doby udržen. Kapistrán byl však nejen výborný kazatel, reformoval také v Čechách Františkány a přispěl mnoho k jejich vážnosti a oblibě.

Následkem toho Prokop z Vojslavic, purkrabí Jindřicho-Hradecký, s dovolením poručnictva synů Jana z Hradce, Heřmana a Jindřicha, povolal reformované Františkány do Jindřichova Hradce. Zde odevzdán v neděli dne 9. října 1457 provincialovi jejich Jakubovi z Hlohova kostel sv. Václava v předměstí s okolím jeho, a měl tam i klášter zbudován býti. Přivedení Františkáni zatím v domě poblíže kostela sv. Vác-

---

[103]) G. Wolný, Mähren VI. 516.
[104]) Ball. Epit. 507.
[105]) P. J. Claudius, Die Geschichten der Stadt Neuhaus 10.

lava usazeni. Avšak po nějakém čase shledali polohu při tomto kostele ku zřízení řádného kláštera za nevhodnou a prosili proto pana Jindřicha z Hradce o jiné přihodnější místo.[106]). Jindřich z Hradce svolil k jejich prosbě. Dne 3. června 1478 vydal následující listinu: „My Jindřich z Hradce etc. chceme ze jmění nám propůjčeného přispěti, aby služby boží i úcta k Bohu Všemohoucímu rozmnožena byla Proto zřizujeme a zakládáme, jakožto legitimní pán města Jindřichova Hradce, se souhlasem a přispěním našich občanů v tomto městě našem Jindřichově Hradci ku chvále a slávě Všemohoucího Boha, našeho Spasitelele, jeho matky neposkvrněné panny Marie a sv. Kateřiny, jakož i sv. Františka Serafinského, sv. Antonína, sv. Ludvíka a sv. Bernarda, klášter a místo za městskými zdmi pro bratry řádu Františkánského. Darujeme na kostel, hřbitov, křížovou chodbu a klášter, na zahradu a zahradní budovy a jiné místnosti, které ku potřebě řádu zařízeny — dům, pole, zahradu a louky před městskou branou u nově založeného předměstí, těsně u hluboké cesty, která k tak zvanému Ur-

[106]) Memorabilie Františkánské v Jindř. Hradci.

banovu mostu vede. Toto činíme pro naše, našich předků i našich potomků spasení a zvláště pro šťastný zdar a trvalou stálosť měšťanů a obce v našem městě Jindřichově. Aby Františkáni ve věcech světských nebyli šizeni a na svém majetku zkracováni, smí ku své ruce prokuratory míti, kteří by jim v případech nouze pomáhali a peníze, a stříbrné i jiné cenné věci klášteru darované přijímali, protože Františkáni peněz a věcí cenných dotknouti se nesmí. My napomínáme a prosíme, ano my poroučíme nejpřísněji, aby obec a měšťané, jak nynější tak budoucí, se v pádu nouze k řádovým bratrům laskavě a dobrotivě chovali, co jejich duchovní přátelé se přičinili a vždy ze svého středu schopnou a bohabojnou od Františkánů jmenovanou osobu za prokuratora dostavili. Za to mají řádoví bratři Bohu za měšťany své nejpobožnější modlitby přednášeti.[107]“ Stavba se vší horlivostí započata, tak že již na podzim r. 1479 Františkáni do nového klástera uvedeni.[108])

Dne 3. prosince roku 1479. Jindřich z Hradce stál od roku 1468, kdy se město

[107]) Archiv Jindřicho-Hradecký 3 K β.
[108]) Trajer, Diecese Budweis. 41.

Budějovice za spojence krále Matiáše prohlásilo, k Budějovickým v přátelském poměru. Zdá se, že též jedno oddělení jeho lidu válečného k posádce Budějovic upotřebeno a onen Švehla, jenž roku 1477 z Budějovic proti stoupencům krále Vladislava výpady činil a roku 1478 při odvedení zajatého Švamberka do Jindřichova Hradce v čele zástupu se nalézal,[109]) vasalem Jindřicha z Hradce byl a s Mikulášem Švehlou z Kumžaku, roku 1492 purkrabím na Telči, jedna a táž osobnost jest.[110]) V dlouho trvajícím zápasu, který tehdáž Budějovičtí s Račkem z Kocova na Horaždovicích měli, dal si Jindřich z Hradce mnoho práce, aby tento spor v míru srovnal.[111]) K charakteristice tohoto zvláště přátelského poměru slouží následující místo v dopisu, který Jindřich z Hradce dne 3. prosince 1479 na purkmistra a radu města Budějovic psal: „Pokud se týká přímluvy mé u krále, za niž mně prosite, moji milí páni a přátelé! nemějte o ní žádné starosti, chci rád tak učiniti. Znáte moji přátelskou náklonosť

---

[109]) Archiv Český VI. 100. 165.
[110]) Archiv Český IX. 384—85.
[111]) Archiv Český VI. 170—171.

k Vám, a vite, cokoli jen Vám dobrého prokázati mohu, Vám vždy prokazuji a žádného nákladu a namahání pro Vás moji milí páni a přátelé nelituji.“[112])

Na sněmu Svatováclavském v Praze, jenž ode dne 28. září až do polovice října 1479 trval, dostalo se Jindřichovi z Hradce jménem krále Vladislava nabídky, by se zvláště o urovnání četných sporů mezi rakouskou a českou šlechtou vynasnažil.[113])

Tyto pohraniční rozbroje trvaly s krátkými přestávkami již dlouhou dobu. Nelze se tomu diviti, pomyslíme-li si, že tehdáž každý šlechtic, byť i jako páni hrady, pevnosti a zbrojný lid pohotově neměl, přece v čele naverbovaného žoldnéřstva stál, právo válečné si přivlastňovati směl, kdykoli jeho soukromé a často neskromné požadavky vyplněny nebyly.

První příčinu k těmto pro oboji území hraničící zhoubným svárům zavdaly nároky, které část české a moravské šlechty a měst vznášela na císaře, když vojskem českým 1462 na hradě vídeňském osvobozen byl. Váhavý a v ustavičné tísni peněžní vězící

---

[112]) Budějovický archiv městský.
[113]) Palacký VI. 197.

císař Bedřich nevyplatil mnohým slíbený žold a náhradu za škody ve válce utrpěné, též zdál se mu mnohý požadavek nespravedlivý a přehnaný. Nespokojenci vypovídali nyní buď ve spolku neb o sobě dle příležitosti neb moci císaři válku, by se s mečem v ruce v jeho zemi a na jeho poddaných odškodnili. Rakušané spláceli stejné stejným, vpadajíce do českého a moravského území pohraničního na loupež.

Počátek učinil Zdeněk ze Šternberka, jenž při zachránění císaře v popředí stál a jemu také jiné válečné služby prokazoval, ale s odplatou spokojen nebyl. Vedl válku v Rakousku v letě 1465 ve spojení s 36 českými a moravskými šlechtici, mezi nimi zajisté i blízký příbuzný a od něho ovládaný Jindřich z Hradce se nalézal. To je asi ona válka, o níž purkrabí Jindřicho-Hradecký Koňas ve svém listu k panu Švamberkovi pravil, že ji Jindřich z Hradce v Rakousích vedl.

Jinou příčinu k pohraničním sporům mezi Rakousy a Čechy zavdaly církevně politické poměry. Papež Pavel II. dal krále Jiřího do klatby, nechal proti němu křižácké tažení hlásati a nebyl u císaře oslyšán. Ná-

sledkem toho dály se do Čech z Rakous nepřátelské vpády a stoupenci Jiřího neváhali je opětovati. Tím byla vzájemná pomstychtivosť ještě více podněcována a smrtelné zášti ještě silněji rozdmychováno, tak že v neblahých třenicích pohraničních ještě pokračováno, když král Jiří a papež Pavel zemřeli.

V jižních Čechách se obojí politické strany, stoupenci Matiášovi a Vladislavovi k válce proti Rakousům spojili. Byli to z Čech: páni z Rožmberka, Bohuslav ze Švamberka; Jan ze Švamberka, velmistr řádu Maltézského ve Strakonicích Lev z Rožmitála, Děpolt z Lobkovic, Petr Kaplíř z Vimperka a vůdcové českého vojska: Jindřich Roubík z Hlavatec na Netolicích, Oldřich Vlach na Březí a Petr Stupenský z Houzné. Proti nim stáli v Rakousích: Bernhard ze Scharfenberka, Krištof ze Zelkinku, Jürg ze Seisenecku, Ondřej z Pollheimu, Šimon Oberheimer na Falkenšteině, Hanuš z Zinzendorfu, Osvald Eitzinger, Pavel Daxner a páni ze Šaumburka, Štarmberka a Puchheima.

Válka vedena po celé hranici mezi Moravou a Bavorskem. Uzavřen sice několi-

kráte mír, který však neměl dlouhého trvání. Mír z roku 1477 prodloužen do dne 24. dubna 1478 a do něho též Jindřich z Hradce pojat,[114]) avšak již na počátku roku 1478 porušili jej Rakušané. Došlo mezi jiným zase k sváru mezi Budějovickými a Eitzingrem, při kteréžto příležitosti snažil se Jindřich z Hradce ku konci roku 1478 mír k platnosti přivésti,[115]) než nemohl jej pro sebe uhájiti. Roku 1479 vpadlo mnoho Rakouských šlechticů do jeho území a způsobili jemu a jeho poddaným loupežemi, zabíjením a pálením mnoho škody.[116]) Jindřich z Hradce vypověděl Rakušanům válku a vytáhl s Petrem ze Šternberka proti nim.[117]) Válka nepozůstávala tehdáž tak mnoho z potýček a obléhání, jako spíše ve vpádech, které obyčejně netušeně a náhle do území nepřátelského podnikány, kdež pak jeho vesnice a dvory páleny neb plundrovány a v popel obráceny, aby se jen od nich neb pánů jejich co nejvyšší výkupné vymohlo.

Tak měly se poměry, když Jindřich z Hradce v říjnu 1479 od sněmu a krále

[114]) Monumt. Habsburg. II. 517.
[115]) Archiv Český VI. 61.
[116]) Kurz, K. Friedrich II. 275.
[117]) Strein, Annales ad. a. 1479 M. S.

*

nabídku obdržel, by mír na pomezích získal. By mohl Rakušanům náležitě imponovati a je k povolnosti získati, obdrželi sousedé jeho královský rozkaz, by jej se svou vojenskou hotovostí podporovali. To zřejmo jest ze psaní, které Táborští 14. listopadu 1479 do Rakous poslali. Purkmistr a rada města Tábora oznamují všem duchovním i světským hodnostářům, pánům, rytířům, šlechticům a zemanům, jakož i úředníkům hradů, měst a vesnic v Rakousích, že jim od krále rozkázáno, že nemají Jindřicha z Hradce opouštěti, kdyby kdokoli z Rakous se zbrojnou mocí neb vojskem proti Jindřichovi z Hradce, správci kraje Bechyňského, a na jeho vasally a poddané udeřiti měl, nýbrž jemu radou i skutkem pomáhati. Kdyby však někdo proti Jindřichovi z Hradce a jeho lidu nepřátelsky vystoupil, nechovali by se při tom klidně. Budou v míru i válce radou i skutkem po jeho straně státi a k vůli dalším věcem celé Rakousy k zodpovídání poháněti."[118]) Ze sousední šlechty stáli při Jindřichovi z Hradce mimo již zmíněného Petra ze Šternberka ještě Volfgang z Krajku na Landšteině a Nové

[118]) Archiv Český IX. 343.

Bystřici, Jan z Donína na Stráži (z rodu hrabat z Dohna na Wildsteině), Jan Malovec na Borotíně a Bohuslav Malovec na Pacově.

Zatím se i císař Bedřich horlivě zasazoval o uzavření míru. Jindřich z Hradce císařem a králem podporován, způsobil ve svém městě Slavonicích 24. listopadu 1479 následující porovnání mezi sebou a Volfgangem z Krajku na Bystřici a Vilémem z Puchheima na Cmuntu, rakouským nejvyšším dědičným číšníkem s druhé strany.

1. Má odbývati se dne 17. ledna 1480 v Slavonicích neb Leonfeldu (H. Rakousy), kde se císařským radám líbí, porada a zatím má býti mír do 2. února. Císařští radové místo císaře a krále českého mají listinu o míru do Nové Bystřice Volfgangovi z Krajku poslati, česká listina o míru má do Cmuntu dodána býti.

2. Zajatý lid služebný, který k výkupnému nenáleží, má se oboustranně vyměniti Ale oni, kteří k tomu výkupnému náleží a výkupné zaručili, mají věc tu do 2. února do pořádku přivésti.

3. Na obou stranách zadržené peníze za škody ohněm učiněné, mají zapraveny býti.

4. Čechové, kteří nároky na císaře neb Rakušany mají, mají tyto do 21. prosince Vilémovi z Puchheima do Cmuntu oznámiti. Rakušané mají své požadavky na Českého krále a Čechy panu Jindřichovi z Hradce do Jindřichova Hradce sděliti a má Puchheim císařské rady a Jindřich krále o tom zpraviti.

5. Kdo nemůže k jednáním těmto sám osobně se dostaviti, má k tomu svého plnomocníka poslati.

6. Jest-li že konference v Leonfelden odbývati se bude, mají býti při ní přítomní Čechové od císařských radů stravováni, ale když budou Slavonice k tomu voleny, musí král Český o ubytování a stravování starosť míti.

7. Nepovede-li vyjednávání k žádnému sjednocení, má býti král písemně požádán, by sám rozhodné slovo promluvil, kterému se oba díly podrobiti chtí.

8. Vyzvací listy Jindřicha z Hradce a jeho vasallů Petra ze Šternberka a Táborských, mají se smírčími listy do Nové Bystřice poslány býti.[119])

Než k vyrovnání nedošlo. Mysle byly

[119]) Chmel, Materl. z. Oester. Geschichte II. 353.

velice rozhořčeny, vážnosť a moc obou panovníků proti podmaněným pánům pramalá, než aby mohla je k míru donutiti. Šlechta obou zemí postavila se zase proti sobě a od konce března až po celé léto zuřila s malými přestávkami válka, která byla prudčí a s více stran vedena nežli prve. Zatím co Jindřich z Hradce a jeho stoupenci z Čech a Moravy do Dolních Rakous vpadli, pustošil Lev z Rožmitála severní Horní Rakousy. V letopisech kláštera Světlé si stěžují, že Jindřich z Hradce mnoho vesnic, mezi nimi klášterní Erkenbrechts, Erlpach a Wurmpach zpustošil.[120])

Zatím však vypukly nepokoje v Bechyňském a Vltavském kraji, které vyžadovaly intervence Jindřicha z Hradce jakožto hejtmana toho kraje. Dne 7. června 1480 psal Jindřich z Hradce svému příteli Vokovi z Rožmberka: „Jakož Tebe tajno nenie, kteraké se výtržky dějí v této zemi České, a vzláště o Budějovických: protož pane milý, napomínám tebe jakožto haitman těchto krajóv, aby vedle mě sám osobně s třetinú lidu svého hotov byl, a na den sv. Víta najprve příštího s nimi na poli byl vojen-

[120]) Link. Annal. Clara Valleus. II. 259.

sky. Dále pane milý, zemany a dobré lidi, kteříž se tebe přidržejí a slúžie, abyste obeslali, aby každý z nich osobně též s třetinou lidu svého vedle tebe na poli byl na den svrchupsaný. Nebo jiní páni zemané i města k tomu dni vzhůru mají býti a kamž bych obeslal, abyste k tomu místu táhli. A prosím tebe, obešli služebníky mé, Petra Wišni s bratry, ať též mají na ten den s třetinú lidu svého (sic)."[121])

O těchto nepokojích nic bližšího není známo, poněvadž v tom čase žádná veřejná vzpoura a žádná velká rozvětvená válka v Čechách nepřichází, jest pravdě podobno, že to byla velká honba proti loupežným bandám, které se z mnoha propuštěných žoldnéřů jízdních i pěších utvořily a velkým soužením v zemi se staly. Silnice k městům, zejména k Budějovicům, největšímu městu obchodnímu v jižních Čechách, lákaly k olupování a nedaleko vzdálené hvozdy pohraniční skytaly nejlepší útočiště a skrýše, když u zastrašených vesničanů neb loupeživých šlechticů žádného jistého přechování nebylo. Jindřich z Hradce, který jako hejtman kraje především k tomu hleděti měl,

[121]) Archiv Český VI. 192--193.

by loupežnictví pronásledoval a zadržoval, musil teď, kde zase převahu bralo a on rozhodně vystupovati měl, si od války s Rakušany pomoci. Proto uzavřeli on a jeho spojenec Volfgang z Krajku na Landštýně mír s nejblíže sousedícími Rakouskými pány dne 18. června 1480 s Hanušem z Zinzendorfu a dne 24. června s Hanušem z Puchheima. Každý vstoupil se svými zámky, statky, vasally a poddanými v stálý mír se svým protivníkem. Kdyby jej panovník vyzval, aby zase do pole táhl, měl 8 týdnů napřed mír vypověděti. Škoda, která v této válce na obou stranách se stala, měla vyšetřena býti u Puchheima Hanušem z Zinzendorfu a šlechtici Linhartem Naglerem z Pfaffenschlagu, Hanušem Peringerem z Reitzenschlagu a Hanušem Theindorferem z Weisenbachu, — u Zinzendorfa Janem Haslem z Otína a Hanušem Theindorferem z Weisenbachu. Ti měli pak určiti, jakou část druhému kdo dlužen jest a ta má ve 14 dnech zaplacena a nahražena býti. Puchheim prohlásil, že proti Janu Haslovi z Otína strany škody, kterou mu v této válce způsobil, nikdy právně nastupovati nebude. Při uzavření míru s Zinzendorfem byli

svědky: Jan Koňas z Vydří, hejtman na Hradci, Mareš Hasl z Otína, purkrabí tamže, a Hanuš Theindorfer z Weissenbachu. Listině o míru z Puchheimem přivěsili následující z šlechticů své pečetě: Jan Koňas z Vydří, hejtman na Hradci, Mareš Hasl z Otína, purkrabí tamže, Zdebor z Kos, Hanuš Peringer na Reitzenschlagu, Hanuš Theindorfer na Weisenbachu, Linhart Nagler z Pfaffenschlagu a Pavel Maierhofer, rychtář v Kamýku.[122])

Se vzdálenějšími protivníky v Rakousích uzavřel Jindřich z Hradce na podzim mír. Císař Bedřich a král Vladislav umluvili 5. září 1480 mezi oběma svými zeměmi a lidem stran vespolečných požadavků mír dne 24. dubna 1481. Všichni zajatí šlechticové měli na čestné slovo neb pod zárukou propuštěni býti, všechny nezaplacené odhady škod ohněm způsobených zastaveny, vyjednávání strany vyrovnání dne 14. listopadu v Kremži předsevzato.[123]) Toto vyjednávání později od panovníků na den 13. prosince 1480 přeloženo. K srovnání udá-

---

[122]) Jindřichohradecký Archiv, 8. F. β, Rodina pánů z Hradce.

[123]) Wirmsberská Regesta 94.

lých se rušení míru byli za rozsudčí jmenováni: Jörk z Eckhartau a Volfgang z Krajku. Kdyby se tito dva nesjednotili, měla věc na zvoleného panovníkem vrchního rozhodčího Jindřicha z Lichtenšteina na Mikulově vznesena býti.[124])

Vyjednávání ve Světlé vedlo, jest-li ne u všech, tedy přece u Jindřicha z Hradce a jeho stoupenců k trvalému míru. Krátce před skončením se lhůty míru prohlásil dne 16. dubna 148. císař Bedřich, že mezi některými jeho poddanými a Jindřichem z Hradce, Petrem ze Šternberka, Volfgangem z Krajku, Janem z Donína na Stráži, purkrabím v Táboře, Janem Malovcem z Bořetína a Boleslavem Malovcem z Pacova mír uzavřen jest, „oč se Jindřichohradecký ujmul",[125]) a téhož dne prohlašuje Jindřich z Hradce svým stoupencům, že s císařem a jeho poddanými věčný mír uzavřeli a vzájemné požadavky během jednoho roku na sjezdu v Bejdově neb Ličově rozhodnouti mají, k čemuž každá strana jednoho řečníka volí. Co tyto dva rozhodnou, při tom má zůstati a to se má zachovávati. V tomto uzavřeném míru pojato též pan-

[124]) Jindřichohradecký Archiv 191—192.
[125]) Jindřichohradecký Archiv, 193.

ství Jindřichovo a Krajkovo na Moravě.[126]) Zámek Peygarten, jejž Jindřich z Hradce Pavlovi Daxnerovi odňal, koupil od něho Bernard Junprunker. Císař dal jemu k tomu svolení pod tou podmínkou, že ve válce stále otevřen bude, z něho žádné loupežné výpady neučiní, aniž jiným činiti dovolí.[127])

Když Jindřich z Hradce po skončených sporech pohraničních na svých rozsáhlých panstvích v Čechách a na Moravě vše zase do pořádku uvedl a mír zajistil, mohl se nyní veřejným záležitostem země zcela nerušeně věnovati a učinil tak s velikou horlivostí. Protože náležel nejen k nejbohatším, ale i k duševně nejvíce vynikajícím členům panstva, vyznamenával se politickým porozuměním a ostrovtipem a talentem řečnickým, tím vším k nejvyšším úřadům zemským dospěl. Že měl na utvoření veřejných záležitostí velký vliv, samo sebou se rozumí. Tyto bohužel jen ku prospěchu vlády a ziskuchtivé šlechty vedly, korunu téměř o všechnu její moc olupovaly a lid nevolníky pánů činily.

---

[126]) Kurz, Friedrich, 166, 273, 274. Chmel, Regest Friderici II. 202.

[127]) Jindřichohradecký Archiv, Cizé entie a 1481.

Předem nalézáme Jindřicha z Hradce v četném a skvoucím průvodě, s kterým 21. dubna 1482 král Vladislav do Mostu jel, by tam se Saskými vévody některé sporné strany srovnal, což se mu i podařilo. Listina, v které české strany v Mostě dne 2. května se Sasy uzavřené smlouvy potvrdily, měla tu zvláštnosť, že ze dvou oddělených dílů sestávala, poněvadž se páni o postup nemohli sjednotiti, v němž by jména jejich uvedena býti měla. Aby nikdo v péči o svoji důstojnosť nebyl uražen, přišel na jednu stranu počet jmen a zbývající na druhou. Zde zaujímal Jindřich z Hradce mezi 18 pány třetí místo.[128])

Téhož roku sešly se vícekráte podobojí, v jejichž čele nejvyšší komoří Jan Tovačovský z Cimburka se nalézal, jehož dceru Jindřich z Hradce roku 1484 za manželku pojal. Uzavřeli pevný spolek, by v nejhorším pádu s mečem v ruce víru svou proti útokům a potlačování se strany římskokatolické hájili. Král způsobil, že obě strany ze svého středu po 10. plnomocníků zvolily, kteří v lednu r. 1483 na sněmu zemském v Praze o konečné srovnání jednati měli.

[128]) Palacký, V. I. 213.

Mezi k tomu zvolenými katolickými pány byl Jindřich z Hradce. Ačkoli král sám těmto vyjednáváním od 13.—17. ledna předsedal a si všecku práci dal, by spory ukončil, nedošlo přece k žádnému řádnému shodnutí.

Po té nalézáme Jindřicha z Hradce v Táboře, kdež 8. dubna 1483 zahájil řečí krajský sjezd, králem pro kraj bechynský vypsaný a působil, aby daň z nápojů králi sněmem povolená, každým zapravena byla a nové hospody zase odstraněny, potloukající se vojáci bez pánů nikde trpěni nebyli, ale pronásledováni a uvězněni. Při zasedání krajského soudu přítomní vyslanci budějovičtí psali své městské radě, že Jindřich z Hradce se k jejich přáním zvláště ochotně a dobrotivě zachoval a jim sdělil, že on ku králi uherskému a Tovačovský k císaři vysláni budou, by zkusili, zda by mezi oběma opět vzplanuvší válka odstraniti se dala,[129]) k čemuž však nedošlo.

Když bylo konečně vyrovnání mezi oběma náboženskými stranami v Čechách docíleno a tím mír v zemi opět zjednán, byl nejvyšší soud zemský skoro po dvacetileté pře-

[129]) Archiv Český V. 412—413.

stávce obnoven. Předsedou za nepřítomnosti krále, byl v důstojnosti nejvyššího komoří Jindřich z Hradce jmenován. Přísedícími byli nejváženější muži panského i rytířského stavu zvoleni. Prvních několik zasedání zahájil král sám dnem 6. června 1485, před čímž jemu a celému království Jindřich z Hradce a přísedící soudu přísahu věrnosti složili.[130]) Tento soudní dvůr rozhodoval nyní nejen v právních rozepřích, ale též v politických záležitostech země, protože přečetné soukromé rozepře rozhodnutí svého čekaly. Zasedání musela se tedy pilně odbývati a Jindřich z Hradce ztrávil většinu času v Praze.

Ku svému poučení v politických i právnických věcech dal sobě Jindřich z Hradce velkou sbírku spisů ze zemských desk opsati, která se nejlépe v tak zvaném Talmberském rukopise Českého Musea zachovala. Tato sbírka sloužila nejen jemu, ale též potomstvu ku poznání důležitých bodů v dějinách českého práva,[131]) a mimo to ještě je bohaté zřídlo pro dějiny české šlechty a topografii Čech.

---

[130]) Reliq. Tabul. II. 403.
[131]) Palacký V. 1. 407.

V Německu mezi tím ku přání císaře Bedřicha zvolili kurfirštové dne 9. dubna 1486 jeho syna Maximiliana za krále německého, opomenuvše úplně při tom krále českého, který přece co kurfiřt oprávněn byl voliti. Toto vyloučení Českého hlasu vzbudilo v Čechách nejen u Vladislava ale též v Českém lidu nevoli a považováno za urážku. Věc ta byla králi Matiášovi právě vhod, který již po více roků opět s císařem válčil a se vší starostlivostí zameziti hleděl, aby se císař s Vladislavem nespojil. Matiáš pozval krále českého ke schůzi do Jihlavy a Vladislav skutečně dne 29. června 1486 se 2000 ozbrojených jezdců do Německého Brodu dorazil, aby tam příchod Matiášův do Jihlavy očekával. V družině krále byl též Jindřich z Hradce[132]) a dá se souditi dle jeho bohatství a jeho vysokého úřadu, že jeho jízdecká družina zvláště četná a skvostně vyzbrojena byla. Čechové museli v Něm. Brodě dva měsíce čekati, protože Matiáš svou nepřítomnosť dlouho nemoci omlouval. Schůze se odbývala konečně v Jihlavě od 1.—10. září. Za průběhu jejího byli některé, od posledně uzavřeného pří-

[132]) Pešina, Mars. Morav. 895.

měři stávající překážky odstraněny a oba králové rozešli se v nejlepším přátelství. Bezpochyby, že jejich miláček Jindřich z Hradce při vyjednávání se zúčastnil, an již dříve, jak bylo uvedeno, v diplomatických záležitostech ku králi Matiáši vysýlán býval.

V nejbližším roce dne 14. března 1487 určil Vladislav zákonem na věčné časy, aby při zemském soudu mimo nejvyššího purkrabí, nejvyššího zemského komoří a nejvyššího zemského soudce, ještě králem jmenovaných 12 osob ze stavu panského a 8 osob nižší šlechty přisedícími byli. Zápis tohoto zákona do desk zemských byl Jindřichovi z Hradce a ještě dvěma pánům králem nařízen. Následkem tohoto nového zřízení přestal býti Jindřich z Hradce předsedou nejvyššího soudu. Toto místo zastával nyní ustavičně nejvyšší purkrabí, který dosaváde nebyl v čele zemských úředníkův, ale pouze vůdcem branné moci zemské. Podobně byl dne 14. března dekret, který lid ve stav poddanství uváděl, do desk zemských vepsán a dne 1. října 1487 v usnešení zemského sněmu přijat.

Zatím se důvěrný poměr mezi králem

českým a uherským uvolňoval. Matiáš, jehož manželství bezdětno zůstalo, chtěl svému nemanželskému synu, Janu Korvínovi, cestu ke trůnu urovnati. Aby jemu větší vážnosti získal, udělil jemu mnohá důstojenství, titule a panství, a žádal knížata slezská, aby se svými knížectvími ku prospěchu syna jeho naložili. Než u většiny jich narazil na rozhodný odpor a poslal proto své vojsko do Slezska. Od Matiáše nejvíce ohrožovaná knížata Minsterberská,' synové krále Jiřího z Poděbrad, naverbovali v Čechách více než 5000 žoldnéřův a postavili je v Slezsku proti Uhrům do pole. Matiáš shledal v tom porušení míru králem Vladislavem; tento se omlouval, že nemá práva knížatům zbraňovati verbování lidu vojenského v Čechách. K vůli tomu šlo mnohé poselství tam i sem. V čele českého vyslanectva stál Jindřich z Hradce. Dne 17. října 1488 vystavil Matiáš ve Vídni, kdež se od dobytí tohoto města nejraději zdržoval, průvodní list následujícího znění: „My král Matiáš ujišťujeme Jindřicha z Hradce, nejvyššího zemského komoří, Jana ze Šelmberka, nejvyššího kancléře, Jana z Roupova, nejvyššího zemského písaře a Mikuláše mladšího

Trčku z Lípy na Lipnici, vyslance krále Vladislava, že smí s jistou částí lidí a koní k nám a na náš dvůr volně a bez překážky přijíti, pobýti a vyjednávati, pak opět domů se vrátiti.“[133]) Obšírnější zprávy o jejich výsledcích se nezachovaly. Jen to je pochybné, že by byli mezi králem Matiášem a jeho slezskými protivníky prostředkovali.[134]) Slezská knížata viděla se později přece nucena požadavkům krále Matiáše vyhověti. Když po té stále zřejměji vystupovalo, že Matiáš titul krále českého, který ještě nositi oprávněn byl, se skutečným panstvím nad zeměmi koruny české, které se v jeho moci nalézaly, synu svému Janu Korvínovi postoupiti chce, uzavřel Vladislav se svým otcem Kazimírem, králem Polským, válečný spolek proti králi Matiášovi. Usnesení toto podepsali dne 23. dubna 1489 nejčelnější a nejmocnější mužové říše, mezi nimi jeden z nejpřednějších, Jindřich z Hradce.[135]) Než Matiáši překazila smrť další plány, ku kterým velké přípravy konal. Zemřel náhle dne 6. dubna 1490. O osiřelý trůn uherský

---

[133]) Jindřichohradecký Archiv, Historica.
[134]) Palacký, V. I. 284.
[135]) Palacký, V. I. 290.

ucházelo se pět nápadníkův, mezi nimi též král Vladislav. Každý z nich poslal své agitátory a jednatele do Pešti, kde dne 15. května 1490 sněm pro volbu krále zahájen byl. Hlavou českého poslanectva byl Jindřich z Hradce. Jeho vzletná řeč, kterou ve prospěch Vladislava přednesl před sněmem a jeho přičiněním mimo sněmovnu docílili toho, že většina hlasů volebních Vladislavovi připadla.[136]) Když Vladislav jemu předložené podmínky přijal, byl dne 15. července 1490 sněmovnou za krále uherského provolán a odebral se hned, provázen jsa skvělou družinou do Uher.

Při svém odchodu z Čech ustanovil král čtyry hlavní osoby království na svém místě, by vládu země spravovali. Tito čtyři správcové země a vedle nichž Jindřich z Hradce a ostatní vrchní zemští úředníci měli nyní společně zemské záležitosti spravovati.[137]) Ale vlastně vládli: Vok z Rožmberka, hejtman království Českého, Jenec z Janovic, nejvyšší purkrabí a zemský hejtman a Jindřich z Hradce, nejvyšší zemský komoří. Když král Vladislav dne 19. května 1491

---

136) Pešina, Mars Morav. 902.
137) Palacký, V. I. 314.

list správcům země české odeslal, adresován byl pouze těmto třem jmenovaným pánům.[138])

V Bavorsku se zatím pozvedla šlechta pod jménem tovaryšstva levlářův proti panujícím vévodům a prosila Vladislava o pomoc a ochranu. Pomoc tato byla jim též slibena, když římský král Maxmilián, který při volbách za krále uherského propadl, pomocí bavorských vévodů do Uher vtrhl a králi Vladislavovi právě docílenou korunu odníti chtěl. Vladislav vyzval české stavy, aby levláře pod ochranu vzali, což tito též učinili a usnešení o tom dne 23. prosince 1490 Jindřichem z Hradce do desk zemských zanésti dali.[139])

Dne 27. prosince 1490 oznámili správcové země české stavům moravským, že, neustane-li nepřátelské smýšlení císaře Bedřicha a římského krále Maxmiliána proti králi Vladislavovi, králi svému neobyčejně velkou pomoc nabídnou a škodlivým výpadům německého národa vydatně na odpor se postaví. V tomto listu byl též Jindřich z Hradce podepsán.[140]) Než nejbližší v únoru

[138]) Archiv Třeboňský.
[139]) Archiv Český V. 439.
X [140]) Archiv Český IV. 525. [23

1491 odbývaný sněm odpověděl králi Vladislavovi ku jeho žádosti o brannou pomoc proti králi římskému a Němcům, že stavové nejsou povinni, mimo hranice zemské válku vésti a že tuto zásadu proti každému hájiti ochotni jsou. Králem žádaná pivní daň byla povolena. Z toho jasně vysvítá, že páni, zvláště správcové země, králi v tísni jeho více ochoty na jevo dávali, nežli ostatní stavové zemští. To uznával též Vladislav, když v listu k Vokovi z Rožmberka, Jenci z Janovic a Jindřichovi z Hradce píše: „V pravdě sme seznali, že ste vy té pomoci, kteráž vám v Čechách svolena jest, veliký a první puovod a příčina byli etc.“, kdežto je spolu žádal, aby bez meškání vypravili mu ještě ku pomoci do Uher na žold 4000 - 5000 lidu branného.[41]) Válka proti Němcům netrvala nyní již dlouho. Císař a syn jeho Maxmilián uzavřeli dne 7. listopadu 1491 s králem Vladislavem mír.

Následujícího roku meškali přední čeští a moravští pánové, mezi nimi též Jindřich z Hradce v Budíně u krále Vladislava, a to od 11.—19. února 1492. Počátkem března vrátili se již opět domů. O vy-

---

[41]) Palacký, V. 1. 316.

jednaných tam věcech se žádné zprávy nezachovaly.[142]) Po té nacházíme Jindřicha z Hradce zaměstnaného v záležitosti, jejíž základy dlužno hledati v přátelském poměru, který jednou jako přívrženec krále Matiáše s vojskem téhož zapředl.

Matiáš zřídil z českých, polských a srbských vojáků, tedy ze samých Slovanů, stálé vojsko, tak zvanou „černou rotu“, kteráž ve válečném umění dobře obeznalá a vycvičená a proti útrapám tělesným otužilá, jen rozkazů vůdcův a krále poslušna byla, vlastní královu moc a vítěznou slávu tvořila. Tato „černá rota“ stala se též pověstnou tím, že tvořila nepřemožitelný prostředek mnohého králova přehmatu a násilí, k vůli své bezuzdné divokosti a loupeživosti, zvláště když žold jim byl zadržán. Když Uhry již více ani domácí, ani zahraniční válkou navštěvovány nebyly, jako po smrti krále Matiáše, pomýšleno na to, „černou rotu“ odstraniti. Největší díl její byl poslán na turecké hranice, kdež jemu žádný žold vyplácen nebyl a když posléze se vzbouřili, přepadeni jsou v srpnu 1492 velikou přesilou a většina pobita; ostatní pak

[142]) Palacký, V. 1. 322.

ku vzdání se donuceni. Důstojníci byli pod závazkem čestného slova internováni. Rotmistři a ostatní jízdní šlechticové černé roty, obrátili se z Budína dne 28. října 1492 k Jindřichovi z Hradce jako ku svému příznivci. List jejich zní: Slyšeli jsme, že VMt. ráčila v jednom listu ku králi, našemu nejmilostivějšímu pánu, k vůli zajetí a události, která se nám přihodila, za nás se přimlouvati. Za to děkujeme VMti, našemu dobrotivému pánu nejvřeleji. Prosíme, by VMt. jako pán spravedlivý, ráčila též nadále totéž činiti, co by v této věci nám k dobrému býti mohlo a doufáme v Boha, že toho hodni jsme. Rač VMt poznati, že uherští pánové nám škody přičítají, kterých jsme při Bohu nečinili, neboť jsme věrně a správně našemu pánu sloužili, jak se hodným lidem sluší.

Nyní nás obviňují, kdy nás více nepotřebují a ve své moci nemají; dokud nás potřebovali, neznali žádné viny na nás. Páni, kteří s námi jménem krále vyjednávali, mluvili vážně s námi o tom, že máme dolů na hranice turecké se odebrati k obhájení země a celého křesťanstva. My jsme tak rádi a ochotně učinili a tu se nám tato věc

přihodila. My prosíme VMt., by ráčila ještě jiné pány české k tomu pohnouti, by vedle VMti u krále a uherských pánů za nás se přimlouvali, bychom našeho na česť a věru daného slova prosti byli. My jsme si toho od krále a uherských pánů nezasloužili, aby s námi, za věrné jim prokázané služby takto zacházeli.'[143]) Co Jindřich z Hradce v této záležitosti dále učinil, není známo. Dne 6. ledna 1493 zrušil Vladislav celé zařízení černé roty. Po té se někteří z nich odebrali do služeb králových nebo uherských magnátů, jiní do Rakous a Moravy odešli, kdež jako zvěř honěni a pobíjeni byli.

Čechy snášely nyní všechny nepříjemnosti, vyplývající z nepřítomnosti krále. Králem jmenovaným oprávcům země neprokazovala se dostatečná poslušnost a proto prosili krále, by ráčil opět se vrátiti a to dobré považiti, co koruna česká jemu přinesla. Než Vladislav necítil pravé lásky k Čechám, protože Čechy dle jeho náhledu zemí kacířstvím poškvrněnou byly. Vladislav se vymlouval, že jemu není možno přijíti a žádal vždy, by k němu byli vysláni poslové, s kterými by o důležitých pří-

[143]) Archiv Třeboňský.

padech a záležitostech jednati a o nich rozhodovati mohl. Následkem toho mezi jinými pány též Jindřich z Hradce častěji do Uher cestoval; buď byl do Uher poslán aneb samým králem povolán. V Čechách, které nyní bezprostřední zakročení autority královy postrádali, ohrožovaly libovůle, loupeživosť a nejistota na silnicích, jakož i rozličné nepořádky jistotu v zemi.

Jeroným Šlik z Lažan dal roku 1490 staršího královských loketských vasalů Mikuláše Pernšteinera, přese králem jemu propůjčený gleit stíti. Když po té byl ke královskému dvoru povolán a roku 1491 na cestu se vypravil, byl před Budínem od loupežníků přepaden a i se svými průvodčími zabit. Bratři Jeronýmovi Kašpar a Mikuláš utiskovali rytířské vasaly loketského kraje, který jim do zástavy dán byl, všelikým způsobem, ku škodě koruny české, nutíce je, by pouze jim samým holdovali. Dne 25. listopadu roku 1493 byli v Budíně Jindřich z Hradce a Jiří z Dubé a Lípy králem splnomocněni a dán jim rozkaz, by při proti Šlikům před pány v soudu zemském vedli.[144])

[144]) Archiv Český X. 395—396.

Ale nedocíleno žádného konce. Šlikové zavdávali stále nové příčiny ku stížnostem.

Dne 3. února 1494 prosil Jindřich z Hradce „vzláště milé pány a přátele“, purkmistra a rady města Budějovic, aby jemu k vůli s Václavem Andlem, kterého ve vězeni drží, milostivě zacházeli a jej na hrdle netrestali a možno-li jej proti rukojmí z vazby propustili.[145])

Dne 5. října 1494 přišel Jindřich z Hradce s nejvyššími zemskými úředníky do Hory Kutné, kde horníci proti hornímu hofmistrovi Michalovi z Vrchovišť se vzbouřili. Michal z Vrchovišť byl obžalován, že se dopouští podvodu při prodeji stříbrné rudy, z čehož též od úředníků zemských vinným uznán, svého úřadu zbaven a do vazby vzat jest.[146])

Na sněmu, který právě v ten čas zahájen byl, jednalo se též o rozepři mezi králem a vévodou Minsterberským k vůli panství Poděbradskému. Věc královu asi vedl Jindřich z Hradce a Jan ze Šelmberka. Vévoda obdržel za panství Poděbradské knížectví Olešnické ve Slezsku.[147])

---

[145]) **Archiv Budějovický.**
[146]) **Reliq. Tabul. I. 221.**
[147]) **Palacký V. 1. 377.**

Na nejbližším sněmu bylo dne 13. března 1495 rozhodnuto, že všechny zápisy do desk zemských česky díti se mají. Relatoři této věci byli: Jindřich z Hradce a Půta z Riesenberku.[148]) Dříve byly tyto zápisy vždy jen latinskou řečí psány.

Na témže sněmu bylo též usneseno poslati ku králi poselství, by jemu některé důležitější předměty předneslo a zároveň jej poprosilo, by opět do Čech přišel. Toto poselství, mezi jehož předními členy Jindřich z Hradce se nalézal, odebralo se počátkem roku 1496 do Prešpurku, kam se byl Vladislav před panujícím morem utekl. Král přijmul milostivě vyslance a slíbil, že příštím rokem cestu do Čech podnikne.[149])

Král dostál svému slovu a přijel dne 27. února roku 1497 se stkvělým průvodem mnohých prelátů a uherských magnátů do Prahy. Město a stavové uvítali krále s velikou nádherou a skvostností. Na přítomnosti královĕ záleželo, dle mínění obecného, odstranění všech nedostatků a nepořádků ve veřejném životě. Za takových poměrů byl sněm, který dne 17. května do Prahy svo-

---

[148]) Archiv český V. 456

[149]) Pešina, Mars Mor. 909. Pubička IX. 420. 421., Palacký V. 1. 380.

lán, vzláště důležitého významu a vskutku byly otázky veledůležité, jak v státním právu, tak o společenských poměrech stavů rozřešeny. Jindřich z Hradce zúčastnil se v první řadě důležitých těchto jednání.[150])

Mimo řízení sněmovního, jest též pozoruhodna činnosť zemského soudu, vzláště v záležitostech Šlikovských. Tomuto soudu předsedal dne 2. a 3. června král, a Jindřich z Hradce byl jedním z přísedících; jest hned přede všemi jinými po králi jmenován. Rozsudek zněl: „Poněvadž vasalové loketského kraje žalobu proti Mikuláši Šlikovi podali, že jim jejich usedlosti násilím béře a jim mnohou křivdu činí proti jejich právům, svobodě a výsadám, a protože Mikuláš, ačkoli svým čestným slovem se zaručil, že před soud se dostaví a zodpovídati bude, se nedostavil, svému slovu nedostál, od soudu ujel a od krále samého jsa vyzván, též nepřišel, jest všech svých statkův, jak zděděných, tak i v zástavu jemu daných zbaven a král může s těmito jako se svými vlastními naložiti dle své libosti.[151])

Po té odstoupil král, uznávaje mnohé platné a uznané služby Jindřicha z Hradce,

[150]) Archiv Český V. 471.
[151]) Reliq. Tabul. II. 485.

jemu dědičné právo na statky Mikuláše Šlika, jemu připadlé s tím podotknutím, že Jindřich z Hradce a jeho potomci movité i nemovité jmění Mikuláše Šlika obdržeti mají, vyjímaje třetinu zámku a města Lokte, kterou si král sám ponechati chce. Kdyby král celý zámek Loketský obdržel a jej opěť zastaviti chtěl, musí o tom především Jindřich z Hradce nebo jeho potomkové zpraveni býti, kdyby Loket si přáli míti, má jim býti dán a to za tuže summu, která posledně byla za něj placena.[152]) Statky které Mikulášî Šlikovi při dělení dědictví připadli, sestávaly z třetího dílu Lokte, Falknova, Jindřichovic, Seeberka a Neudeku.

Než celé obdarování Jindřicha z Hradce bylo darem prázdným, neboť Jindřich nikdy nedospěl v držení těchto statkův. Vladislav odcestoval dne 11. července 1497 z Prahy a odebral se do Hory Kutné, kdež až do 22. července zůstal. Zde byla záležitosť Šlikovská opět před králem projednávána a Mikuláš došel pro mnohé ospravedlňování se a přímluvy milosti u krále.[153])

V Hoře Kutné odbývala se též poslední sněmovní jednání za předního spoluúčinko-

---

[152]) Třeboňský archiv

[153]) Palacký V. 1. 403—404.

váním Jindřicha z Hradce, jmenovitě strany nevolnictví.[154])

Po opětném odjezdu králově z Čech, započaly zase rozepře mezi stavy, roztržky staly se nesnesitelnými a neposlušnosť i posměch proti zemským úředníkům vzrůstal ku velikému nebezpečí. Jediný prostředek ku zjednání pořádku a míru byla dle všeobecného mínění jen přítomnosť králova a osobní jeho zakročení. Než král do Čech přijíti nechtěl a pozval stavy k sobě do Prešpurku. Protože nebylo možno, aby všichni páni a rytíři a vyslanci všech královských měst osobně na tak dlouhou cestu se vydali, usnesli se, poslati vyslance do Prešpurku. Jindřich z Hradce byl členem tohoto vyslanectva.

Král též poručil, aby v zemských deskách všechna usnešení zemského sněmu prozkoumána byla, aby z nich řád zemský vydán byl, kterýž by v budoucnosti za knihu práv platiti měl. Této práce súčastnil se mimo jiné též Jindřich z Hradce.[155])

Před odjezdem do Prešpurku byl v Praze ještě jeden sněm držán. Když na témže sněmu ustanoveno bylo, aby nikdo nesměl

[154]) Archiv Český V. 482.
[155]) Archiv Český V. 495.

úřad nějaký za života funkcionáře toho úřadu od krále sobě vyprositi a král aby podobné úřady jen s přivolením panského a rytířského stavu zadati směl, pozvedli svého hlasu proti tomu usnešení Vilém z Pernšteina a Jindřich z Hradce.[156]) Tento odpor byl na sněmu českém držaném v Prešpurku zrušen a z desk zemských vymazán.[157])

Tamtéž byli mnohé články nově vydaného zemského řádu ustanoveny a o nich jednáno, celek pak dne 11. března 1500 na sněmu v Praze držaném ještě jednou uvážen a přijat. Po té tento nový řád zemský pode jménem Vladislavského zřízení zemského 18. července 1500 tištěn. Při těchto poradách a usneseních vystupoval Jindřich z Hradce častěji jako relátor.[158])

V tomto řádu osobovali sobě páni moc zákonodárnou v záležitostech země neb oněch, které celého národa se týkaly; třetí hlas stavů měl jen tenkráte slyšán býti, když se jednalo v záležitosti měst.

Nepřátelské chování se pánů proti měšťům, které se v posledních letech stále ote-

[156]) Archiv Český V. 505.
[157]) Archiv Český V. 498.
[158]) Archiv Český V. 14. 23. 129. 13 . 158. 228

vřeněji objevovalo, oslabilo velice přátelský poměr mezi Jindřichem z Hradce a Budějovickými. Tato věc jest zřejma z listu, který jim Jindřich z Hradce dne 28. května 1498 psal: „Psal jsem Vám již stran lidí mého kmotra pana Václava z Vrchovišť na Žirovnici a též jsem Vás prosil, aby jste je na svobodu propustili. Nyní žádají mne jeho úředníci poznovu, že oni lidé dosud na svobodě nejsou, kdežto jsem se ničeho jiného nedomníval, než li že jste je na svobodu propustili. Prosím Vás, učiňte tak dle mého přání, bez dalšího obtěžování.“[159])

Hned po vydání zemského řádu uzavřela všechna královská města mezi sebou svazek k obhájení svých starodávných práv a vyznala jednohlasně, že tento nový řád zemský ani přijmouti, ani podle něho říditi se nechtějí. Páni čeští byli velice znepokojováni a starostliví, když se pověsť roznesla, že hodlá Viktorin ze Všehrd v zájmu měst proti novému zemskému řádu psáti. Všehrd spravoval, jsa místopísařem zemským, od roku 1493—1497 zemské desky a získal si tak důkladnou znalosť celého obsahu jejich, jaké mimo něho nikdo neměl. Protože

[159]) Archiv Budějovický.

se již tenkráte na odpor stavěl tomu směru, který páni ku utiskování nižší třídy národa zavedli, byl přičiněním Jindřicha z Hradce a Půty Švihovského z Riesenberka královským dekretem ze dne 15. března 1497 svého úřadu zbaven. Ve svém slavném díle: „Knihy devatery o právech i o dskách země české", z roku 1495, brojil proti Jindřichovi z Hradce a jiným pánům k vůli zavedeným novotám a zvláště k vůli potlačování a uváděni národa v nevolnictví.[160]) Ale nyní dal se Všehrd pány získati a vynechal v pozdějším vydání svého díla místa týkající se Jindřicha z Hradce a jiných pánů, vzdal se svého předsevzetí ve prospěch měst psáti a hájil posléze ještě nevolnictví selského stavu.

Velký rozbroj mezi pány a městy získal takto více rozsahu a důležitosti, čím déle král byl z Čech vzdálen. Státní život poskytoval obraz rozkladu, bezvládí a málomoci. Konečně přijel Vladislav dne 29. ledna do Prahy. Král svolal hned své všechny rádce k sobě a vypsal všeobecný sněm na den 21. února na hrad Pražský.

Jindřich z Hradce byl od krále, jsa

[160]) Palacký V. 1. 369—370.

téhož radou, již dne 25. ledna do Prahy povolán, nechvátal však příliš, neboť ještě 6. února psal z Jindřichova Hradce vůdci strany panské Petrovi z Rožmberka, prose jej o schůzku ještě před odjezdem svým do Prahy.[161])

Na sněmě byla povolena záloha ku vedení války s Turkem. Dne 15. března 1592 udělil Vladislav písemní rozkaz Jindřichovi z Hradce, který ještě hejtmanem kraje Bechyňského byl, aby ve vší horlivosti toho se ujal, by v jeho kraji daň jak možno brzy zapravena byla a pohotově k odevzdání ležela.

Ohledně rozepře stavův podáno králem takové rozhodnutí, že je šlechta s radostí, však města s velkou trpkostí přijala. Vladislav vzal sice své rozhodnutí zpět, než šlechta nechtěla již od něho upustiti. Protože si král ani rady ani pomoci nevěděl, opustil náhle Prahu dne 31. března bez hluku a odebral se do Uher.

Královská města zavázala se nyní vespolek za svá práva a výsady své statky i svou krev dáti a sebrali vojska na 8000 tisíc duší, z něhož jeden díl na hranice po-

[161]) Třeboňský archiv, č. 3125.

slali ku pomoci v boji, který několik pánů z Bavory vedlo. Když města tímto spůsobem v jistotě se nalézala, nemeškala znova s pány vyjednávati. Vyjednáváno bylo v Praze. Plnomocníkem měšťanův byl nejvyšší kancléř Jan ze Šelmberka. Toto zřejmo z listu Jindřicha z Hradce dne 20. září 1502 Petrovi z Rožmberka odeslaného. List jest tohoto obsahu.

Nejmilejší pane bratře! Račte věděti, že jsem až do Brna ku sněmu nejel; na cestě potkal mě posel, který mi od zemského hejtmana písemnou zprávu doručil, že odbývání zemského sněmu na den 23. října odloženo jest. Posílám Vám tedy onen list pana kancléře, který on mi z Turnova píše a onen Skuhrovského k Vašemu posouzení. Račte věděti, že jsem se dozvěděl, že dopravy bavorských zajatců stále se množí a Pražané všechny strany jezdci obsazují, aby vždy někoho přivedli, a zdá se mi, že zamýšlí někoho z naší země chytnouti. Považte to můj milý bratře a račte se dle toho říditi. (Část rožmberských statkův ležela na bavorských hranicích). Co naší schůze se týká prosím Vás, jest-li to mínění Vaše, že bychom se mohli ještě před jízdou do Prahy sejiti, abyste

mě dal věděti. Kam měráčíte určiti, tam k Vám přijedu. Jste-li mínění jiného, dejte mě též věděti. Stran naší cesty do Prahy, dejte mi prosím věděti, jak pocestujeme a který den na cestu se vypravíme. Já dáli Bůh na cestu se vydám v den sv. Václava a myslím, že v pravý čas do Prahy dorazíme. Dej Bože, bychom se v dobrém zdraví shledali. Panu Oldřichovi, našemu bratru, prosím račte tisíceré pozdravení ode mne vyříditi."[162])

Při jednání v Praze a též na sněmě na den 11. listopadu 1502 k tomuto účelu vypsanému, nepřišlo žádné vyrovnání k cíli. Dne 15. listop. dala šlechta Jindřichovi z Hradce následující rozhodnutí do desk zemských zanésti: „Chtěliby nás aneb někoho z nás moci tisknúti od nálezu krále Mti. mezi námi a městy vynešeného, že potom celý panský a rytieřský stav pod závazkem nahoře psaným, jako dopomáhání práva, máme proti takovému a takovým sobě vespolek pomáhati a sebe neopúštěti."[163]) Proti tomu vyslovili se stavové, že na dále sněmy navštěvovati nebudou a jejich rozhodnutí ani uznati ani poslouchati nechtějí.

---

[162]) Třeboňský archiv, č. 3126.
[163]) Archiv Český, V. 263.

Vrchní purkrabí Jan Jenec z Janovic na Petršpurku, který úřad svůj již 32 let zastával, byl r. 1502 odhodlán úřadu se vzdáti. Učinil tak k vůli svému vysokému stáří a protože jej nejvyšší komoří Jindřich z Hradce k tomu nutil, který sám nejvyšším purkrabím státi se chtěl. Jenec z Janovic slíbil, že jemu k úřadu tomu dopomůže. Jindřich z Hradce obrátil se na nejvyššího kancléře Jana ze Šelmberka, u krále vliv majícího a získal jej pro sebe, čině jemu naději na dosažení úřadu nejvyššího komoří. S oběma spojil se královský hofmistr Vojtěch Liebšteinský z Kolovrat, aby při této příležitosti úřadu nejvyššího kancléře docílil. Jan ze Šelmberka převzal úřad prostředníka u Vladislava, mezi čímž jeho přátelé a oni dva páni, buď písemně neb ústně přímluvy své přednésti měli, aby jak Šelmberk podotýká, se říci nemohlo, že král tak důležité a pozoruhodné úřady, bez předchozí porady zadal. Koncept žádostem jednotlivých pánův a rytířův sepsal Šelmberk, jak následuje: „Nejosvícenější králi etc. Došla mne zvěsť, že pan Jenec, vrchní purkrabí v Praze v uvážení slabosti svého vysokého stáří a svých namáhavých prací,

které jemu úřad jeho vykazuje a protože není volným, by snad následkem jeho stáří nějaké zameškání v úřadu jeho se dělo, předsevzal si, úřad ten VKMti osobami mladšími, které si k VKMti poslati dovolil, VKMti odevzdati a při tom prostřednictvím těchto osob prositi, VKMt račiž úřad purkrabí pražského panu Jindřichovi z Hradce propůjčiti. Ráčila-li by VKMst k tomuto své milostivé svolení dáti, uprázdní se místo nejvyššího komoří v království Českém a tu prosím, aby místo to panu Janu ze Šelmberka a na Kosti, nejvyššímu kancléři, dáno bylo. Kdyby ráčila VKMt přivoliti, prosím, by úřad nejvyššího kancléře království Českého, panu Vojtěchu Liebšteinskému z Kolovrat, propůjčen byl. Kdybych byl VKMtí o radu tázán, nemohl bych dle svého vědění a své povinnosti nic jiného říci, nežli že tito tři pánové, každý z nich pro tento úřad královský spůsobilí a jeho hodni jsou. Jelikož jich způsobilosť k tomu znám, prosím VKMt, by ráčila ku jmenovaným pánům milostivou se prokázati a jim tyto úřady propůjčiti.“

Takové žádosti byly odeslány ze stavu panského od: Voka z Rožmberka, Petra

Holického ze Šternberka, Jetřicha Bezdružického z Kolovrat, Ladislava ze Šternberka, Viléma z Pernšteina, Petra Bydžovského z Vartenberka, Zdeňka Lva z Rožmitála, Jana Zajímáče z Kunštátu; ze stavu rytířského od: Vojtěcha Leskovce, zemského podkomoří, Mikuláše a Buriana Trčky, Jiřího Karlíka z Nežetic a Bohuslava Břekovce z Ostroměče. Nejvyšší zemský soudce Půta Švihovský z Riesenberka a rytíř Ota Kamýcký z Topčic prosili pouze za Jindřicha z Hradce, protože byli protivníky pána ze Šelmberka. — S těmito třemi kandidáty jeli ku králi do Budína a domáhali se osobně splnění svých přání: Petr z Rožmberka, Bohuš Kostka z Postupic, Jan Špetle z Prudic, Vojtěch Rendl z Oušavy, královské komory prokurátor, a Zikmund z Chmelic, purkrabí hradu Pražského. Tato záležitosť byla teprve v prosinci 1502 v projednávání uvedena a již v lednu 1503 byl Jindřich z Hradce nejvyšším purkrabím, Jan ze Šelmberka nejvyšším zemským komořím a Vojtěch z Kolovrat nejvyšším kancléřem.[164])

Všechny vrchní zemské úřady byly pouze

[164]) Archiv Český VI. 278—280. Palacký V. II. 54—55.

katolíky obsazeny a horliví katolíci tito, mezi nimiž Jindřich z Hradce, nejvyšší zemský soudce Půta Švihovský z Riesenberka a Vojtěch Liebšteinský z Kolovrat přední místa zaujímali, měli rozhodnou převahu ve vládě, které použili k vykořenění jinověrců. Proti podobojím nemohli ničeho podniknouti, neboť ti tvořili většinu v zemi a byli kompaktáty a královskými smlouvami chráněni, za to vrhli se tím prudčeji na tak zvané pikharty t. j. přivržence Českých Bratří. Tito zmínění pánové měli na zřeteli nejen náboženské účely, nýbrž doufali na této cestě se svými politickými protivníky ze stavu měšťanského se utkati a je seslabiti, protože Čeští Bratři mnoho přívrženců v městech nalezli a obyčejně jménem „pikharti“ všichni označováni, kteří staré autoritě nejen ve věcech náboženských, ale i ve věcech světských se protivili.[165])

Jindřich z Hradce, Půta z Riesenberka a Vojtěch Liebšteinský z Kolovrat podporován královnou a Petrem z Rožmberka, nejmocnějším pánem katolickým v zemi, donutili krále, že z Budína 5. července 1503 dekret vydal, který znamení ku pronásledo-

[165]) Palacký V. II. 59—60.

vání Českých Bratří v Čechách a na Moravě dal. Rozesel tím v Čechách nové símě rozbrojův a rozepří, neboť jeho rozkazy potkaly se nejen u podobojích, ale též u katolíků s nevolí. Sami nejvyšší zemští úředníci Vilém z Pernšteina a Jan z Šelmberka nedovolili, aby na jejich statcích někdo k vůli vyznání svému pronásledován byl.

Jindřich z Hradce vystupoval na svých statcích proti Českým Bratřím se vší mocí, podal králi o tom zprávu, a prosil ho o radu. Tento pochválil jeho horlivosť a odpověděl jemu: „Najdeš-li v některém místě jejich učitele, zajmi je, vezmi některé kněze a porotce k sobě, ptej se oněch učitelů, jestli svých bludů nechati a veřejně jich se zříci chtějí. Učiní-li tak, jeď s nimi do Prahy a rozkaž jim, by zde bludy své odvolali. Nepodrobí-li se, nech je bez milosti upáliti, jak se na kacíře patří. Skrovný počet těch, kteří se nechtí s církví spojiti, vyžeň z našeho území (z královských měst a statků). Buď ujištěn, že každé jejich odvolání se ke mně bez účinku zůstane; neochabuj jen ve své přísnosti,“[166])

Kdy a jak učení Českých Bratří na pan-

[166]) Gindely, Geschichte d. böhm. Brüder I. 107.

ství Hradecké přístup našlo, není známo. Ku konci XV. století bylo po celých Čechách rozšířeno. Z Hradeckého území mohl k tomu přispěti bakalář Prokop z Jindř. Hradce. Byl ku konci XV. a na počátku XVI. století nejznamenitějším a nejnadanějším učencem a spisovatelem Českých Bratří a jich představeným v Brandýse nad Orlicí, kdež jich hlavní sídlo se nalézalo. V roce 1495 domohl se Prokop zmírnění posavádních přísných mravů a zákonů jednoty, dále docílil tím rozštěpení její. Jeho spisy jsou pro literaturu českou důležity. Nazýval se obyčejně Prokop z Jindřichova Hradce a činí se o něm zmínka ještě roku 1508.[167])

Toto příliš přísné vystupování proti Č. Bratrům vzbudilo podezření a nedůvěru podobojích. Říkalo se všeobecně, že byl s pikarty počátek učiněn a zkouška, a jestli že by tato se povedla, řada na podoboji dojde. Smýšlení proti původcům tohoto nového pronásledování kacířův stávalo se vždy roztrpčenější a hrozivější a donutilo obě strany dne 9. března 1504 k následující

---

[167]) **Palacký V. 1. 382.** Slovník naučný VI. 990. **Jireček, Rukověť II., 152.** Srv. Denis-Vančura, **Konec samostatnosti české 252—257. T.**

smlouvě: My Petr z Rožmberka, Jindřich z Hradce, pražský nejvyšší purkrabí, Půta Švihovský z Riesenberka, nejvyšší soudce zemský v království Českém, Vojtěch z Kolovrat a na Liebšteině, nejvyšší kancléř tohoto království, usnesli jsme se: že chceme úplné a celé přételství mezi sebou udržovati, takže jedni druhých v ničem neopustíme, zvláště proti všem, kteří naši a našich přátel záhubu hledají. My chceme též naši a našich nepřátel česť a pověsť před králem JMtí a všade jinde hájiti. Kdyby snad mezi námi a našemi přátely rozepře povstala, chceme sami mezi sebou, pomocí jiných přátel vše vyrovnati. My čtyři nesmíme jedni bez rady druhých nic počínati a dělati, aniž totéž našim přátelům dovoliti. Toto spojení má mezi námi 10 let trvati upřímně a věrně, bez všelikého klamu a beze škody králi povinné věrnosti.[168])

Rozhořčeni strany podobojí proti výstřední straně bylo ještě následující událostí zvýšeno. Před sněmem 29. června na hradě Pražském zahájeném, dal král Jindřichovi z Hradce následující rozkaz: Zpraveni jsme toho, kterak mnohokrát se to přichází, že

[168]) Archiv Třeboňský č. 3144.

na zámku našem tu na hradě Pražském v pokojích našich, jakožto na paláci našem před soudní světnici i jinde, lidé mnozí ze všech stavuov s kordy a v rotách, a někteří v pancířích a kabátech k tomu připravených k brani, chtíce jedni na druhých z úmysla puotek, a nesnází hledíce, ježto mohlaby se snad přihoditi z toho nějaká nesnáz, mord i mnoho zlého; kterážto věc byla nám k velikému našemu zlehčení. A také aby zámek náš i místa ta, kterýchž my užíváme pokojuov, je sobě našimi zvláštními a velikými náklady i znamenitými, nám i té koruně k poctivosti naší i budúcím králóm Českým k potěšení a spanilosti i ke cti tomu království postavivše, aby skrze kterézkoli lidi kteréhožkoli řádu měli nám k zlehčení takovými půtkami, skrze kterýžby se skutek staly, zprzněny býti skrze mordy, kterýžby se skrze to mezi lidmi přihoditi mohly. I chtíc se toho všeho uvarovati, coby se skrze to zlého nám k zlehčení a zarmoucení státi mohlo, a žeby se to i po jiných zemích rozneslo a k zlému slovu přijíti mohlo, kdyžby se co takového přihodilo; ne dobře to známe, kdyžby se co začalo, žeťby snad na mále nepřestalo,

a z toho mnoho jiného by zlého povstati mohlo: protož přikazujemť s pilností, aby u bran osaditi hajtmanu našemu rozkázal, aby nižádný z nižadného řádu, buď pán, rytířský člověk anebo měštěnín, naprosto nižádného řádu člověk s nižádnú brani malú ani velikú na zámek náš na hrad Pražský nebyl puštěn, buď při sněmích aneb při saudích; a to aby tak opatrovali. Pakli by se kdožkoli skutku kterého na témž zámku dopustil, toho aby, buď kdožkoli buď, v moc a vazbu naši vzal a jeho nepouštěl, leč nám to oznámiš a coť my dále s tím činiti rozkážem, tím se zpravíš. Neb my chcme, aby zámek náš, tu kdež jest hlava a stolice naše i všeho království a saud zemský i náš komorní se tu drží, kdež na místě našem to úřadové zpravují, aťby tak týž zámek od každého člověka v té vážnosti zachován byl, jakobychom tu osobně osobau svau dvorem byli, ponevadž tu dvuor náš hlavní a stolice naše jest. Protož věda a znaje v tom ve všem býti vuoli a rozkázání naše, tak se v tom zachováš jakožť píšem."[169])

Katolická strana přišla do hradu Praž-

[169]) Archiv Český, VI. 298.

ského. Oproti tomu podobojí a měšťané odřekli na hradě sněmovati, udávajíce za příčinu, tajné jeho mocí brannou osazení, prohlašujíce to za věc potud neznámou a nikdy nebývalou, ježto „poněvadž se stala bez vědomí všech stavův, nevěděli se pod tím čeho domysliti.“ Ačkoli se Jindřich z Hradce podvolil, všechnu posádku ze hradu propustiti, nedala se nedůvěra podobojích více utlumiti a stavové museli s nepořízenou se rozejíti.[170]) Nejbližší na sv. Václava odbývaný sněm k upokojení stran obeslal ze svého středu ku králi poselství do Budína, ve kterém všechny strany zastoupeny byly a v jehož čele Jindřich z Hradce nejvyšší purkrabí stál.[171]) Úplné smíření a spojení ještě dlouho nedocíleno. Dne 20. února 1505 uzavřelo 20 pánů v Praze, mezi nimiž Jindřich z Hradce a dva rytíři, spolek proti pikhartům, k zachování stavovských práv, všeobecného zemského řádu a k obapolné branné pomoci, v případě nepřátelského přepadení.[172])

Páni Štikové nevzdali se svých násilností a když před soud zemský vyzváni

---

[170]) Archiv Český, VI. 304. Palacký V. 2 83—84.
[171]) Archiv Český, VI. 312.
[172]) Arckiv Český, VI. 314.

byli, vyznali, že se k tomuto soudu stavěti nebudou, poněvadž jim jeho přísedící daleko rodem rovni nejsou. Na to byli vinnými uznáni zneuznáváním zemského práva a vzbouření a dle ustanovení zemského zřízení vyzván byl nejvyšší purkrabí Jindřich z Hradce, by s brannou mocí zemskou se pozvedl a právu proti vzbouřeným Šlikům průchod zjednal. Města k účasti vyzvaná, okázala se ochotna k spolutažení, leč pod tou podmínkou, že jejich zneuznávaným svobodám dosti učiněno bude. Když páni a rytíři k tomuto přistoupili, odpověděla města: „Na čem jste se bez našeho přispění ustanovili, to můžete také bez naší pomoci provésti.“ Na to nuceni páni sami do boje táhnouti. Jindřich z Hradce postavil k tomu největší množství lidu, totiž 200 pěších, 12 vozů a 8 jezdců, kdežto páni z Rožmberka 150 pěších a 7 vozů poslali.[174]) V celku sešlo se 3500 pěších, 200 vozův a 150 jezdců. Později měl ještě pán z Plavna 1000 mužů loketských vyslati.

Dne 22. července 1505 táhl Jindřich z Hradce s rytíři a panoši do pole, aby Loket obléhali. Obležení trvalo až do 28.

[173]) Archiv Český VI. 316.

září.[174]) Před městem byl násep udělán a z toho na hrad, leč bez značného účinku, stříleno. Když dobytí povésti se nechtělo, žádali opět Pražské i jiných obcí o pomoc. Obce daly se konečně pohnouti a vypomáhaly v poměru k jejich statkům, do desk zemských zanešeným. Toto stalo se v polovici srpna. Nyní bylo město Karlovy Vary od zemské hotovosti dobyto; a když potom v bitvě mezi oběma stranama uvedení čtyři páni Šlikové se osobně súčastnili, ze strany těchto 70 mužů, ze strany druhé 20 mužů dílem zabito, dílem těžce raněno bylo, báli se Šlikové nepříznivého výsledku a žádali Pražany o sprostředkování, slibujíce, že vše učiní, k čemu jim raditi budou.[175]) Pražané donesli tato nabídnutí před shromážděný sněm, načež mír uzavřen a o tom jednáno jest. Konečného vyrovnání docíleno teprve 21. března 1506.

Boj proti Šlikům byl Jindřicha z Hradce poslední známý podnik. Nejbližší zpráva, která nás o něm docházi, zvěstuje jeho úmrtí. Když v neděli dne 17. ledna 1507 na hon jel a saně jeho se stranou sesmykly,

[174]) Staří letopisové 272,
[175]) Palacký V. II 90—91.

prohnal si Jindřich při boku položeným oštěpem loveckým tak prudce kyčle, že tento tělo jeho na straně ledvi pronikl a v korbě saní vězeti zůstal.[176])

Jindřichova mrtvola byla ve prostředku farního chrámu Páně v Jindřichově Hradci před presbyteři, pod vysokým z červeného mramoru tesaným a úplným znakem pánů z Hradce ozdobeným náhrobkem pohřbena.[177]) Tíží jeho nižila se půda a proto kámen v létech padesátých odstraněn a místo lehkými kvádry vydlážděno.[178]) Kam se kámen ten ztratil, nebylo lze dnes se již dověděti.

Když vystoupení a působení Jindřicha z Hradce ve veřejném životě za vlády krále Vladislava vylíčeno, třeba učiniti ještě zmínku, co se za tohoto času v jeho soukromém životě přihodilo. —

Roku 1480 přednesl Jindřich z Hradce

---

[176]) Tak znějí nejstarší zprávy. Staří letopisové 279. Veleslavín, Kalendář histor. 31. — Claudius vypravuje naproti tomu ve svých „Die Herren von Neuhaus“. (Neuhaus, 1850 p. 39.) „Als er (Heinrich) den 17. Jänner 1507 zu jagen fuhr, traf ihm die Deichsel des von einer Anhöhe nachgleitenden Schlittens, tödtend.“ Zpráva Claudiova jest neporozuměnou zprávou. Krugerovy, Sacri pulveres p. 76—77. Citát nalézá se v rukopise, nikoli v tiskopisu.

[177]) Cruger, Sacr. Pulv. Reg. Boh. p. 76—77.

[178]) Rull, Monografie p. 7.

králi, že má v držení ves Německou Radouň, která již v držení jeho předků byla, ale on neví jistě, jest-li tato vesnice jeho dědictvím jest, či není. Aby měl větší jistotu, že ves jemu opravdu patří, prosil krále, aby jemu jistou summu na tuto ves upsal. Král splnil toto přání a zastavil dne 22. srpna 1480 Německou Radouň Jindřichovi z Hradce a jeho dědicům za 500 kop grošův českých stříbrných, na tak dlouho, dokud by on král neb příští králové čeští, tuto summu úplně pánům z Hradce nesplatili. Dne 27. prosince roku 1487 určil král Vladislav, že ves Německá Radouň, nikdy od pánů z Hradce, ani od králů českých aniž od koho jiného požadována býti smí. Dne 28. prosince 1488 znovu potvrdil toto ustanovení, leč s tím podotknutím, že podobné zabrání vsi této jen církvi přináleží, protože církev první právo k tomu má.[179]). Německá Radouň náležela vlastně hlavnímu chrámu sv. Víta v Praze, ale nebyla nikdy vyplacena a zůstala tak stálým majetkem pánův z Hradce.

Dne 1. září 1493 dovolil Vladislav Jindřichovi z Hradce, by založil nový rybník

---

[179]) Archiv Český IX. 347—348; X. 368—369, 371.

u vesnice Německé Radouně, patřící Pražskému hlavnímu chrámu sv. Víta, proti čemuž Jindřich se zavázal, že kdyby při tom pole neb louky Radounským náležející zatopeny byly, on jim sám ze svých panských gruntů vše vynahradí.[180])

Dne 16. listopadu 1482 poustoupila testamentárně Alexa z Volfsberka, vdova po Oldřichovi Fifkovi z Vydří, panu Jindřichovi z Hradce své věno Újezdec.[181])

Roku 1482 získal Jindřich z Hradce od Hynka a Oldřicha z Mařiže polovici vesnice jejich Radkova s připadající polovici farního patronátu. Druhá polovie byla již od roku 1368 v držení pánů z Hradce.[182])

Asi okolo téhož času koupil Jindřich z Hradce vesnici Pleši od bratrů Sezimy, Zdeňka, Bedřicha a Jana z Ústí i s patronátem kostelním[183]). Zde bývalo dříve sídlo jedné větve panského rodu pánův z Ústí.

Dne 5. ledna 1486 koupil Jindřich z Hradce od Václava ze Strahořova a jeho

---

[180]) Archiv Český X. 394—395.
[181]) Talmb. c. 58 fol 211.
[182]) Wolný, Mähren VI. 495. Radkov leží 1 hodinu od Telče.
[183]) Talmb. c. 57 fol. 209.

matky Markéty z Plasné ves Plasnou za 300 kop grošův českých.[184])

Dne 22. června roku 1487 udělil král Vladislav Jindřichovi z Hradce povolení ku vyplacení zástavy města Prachatic a statku Solnova, jakož i právo obé tak dlouho sobě podržeti, až by summa na nich ležící od krále neb od Vyšehradské kapituly, které vlastně Prachatice patřily, vyplacena byla. Prachatice měli tehdá v držení pánové z Rabštejna. Pan Jindřich z Hradce se asi s nimi vyrovnal.[185])

Dne 28. ledna 1489 postoupil Jindřich z Hradce Mikuláši Holakovskému z Proseče vesnici Ondřejov (u Božejova) i s rybníkem, a dal mu k tomu 350 dukátů, začež jemu Holakovský vesnice Částrov a Metanov přenechal.[186])

Dne 7. dubna 1490 učinil Pavel z Hostěšova svého „milostivého pána“ Jindřicha z Hradce dědicem svého statku a ponechal si pouze právo se 100 kopami grošů kšaftovati.[187])

---

[184]) Archiv Český X. 360—361.

[185]) Třeboňský archiv. Zápisky archiváře p. Bohdana Wagnera.

[186]) Archiv Český X. 372.

[187]) Archiv Český X. 373—374.

Dne 19. února roku 1492 osvobodil král Vladislav moravské vesnice Jindřicha z Hradce Budiškovice a Ves novou zeměpanského lenního svazku.[188])

Dne 24. března roku 1492 odevzdal král Vladislav právo, které jemu po smrti Jana Smrčky z Mnichu, na téhož statek i hotové jmění připadlo, Jindřichovi z Hradce.[189])

Dne 29. července 1492 odevzdal pan Jindřich z Hradce panu Konrádovi z Krajku všechny své poddané, kteří jemu v Kaprouni patřili i se všemi k tomu patřícími právy vrchnostenskými, činžemi, robotou a drůbežní dávkou, s výjimkou lesů a mlýna. Za to dostal Jindřich z Hradce od Konráda z Krajku celou ves Výšpachy, než též bez lesů a mlýna.[190])

Roku 1494 prodal Jakeš Černý z Jindřichova Hradce svou celou ves Stejku a všechny selské dvory, které v Hatíně měl se všemi svobodami a vrchními právy Jindřichovi z Hradce za 500 kop českých grošů.[191])

Dne 24. listop. roku 1493 propůjčil král

---

[188]) Mähr. Landtafl. Cuda Brünn
[189]) Archiv Český X. 385—386.
[190]) Archiv Český X. 386—987.
[191]) Reliq Tabul. II 483

Vladislav Jindřichovi z Hradce právo zastavenou vesnici Michli u Prahy vyplatiti a připsal jemu ještě 400 kop grošů, než pod tou výminkou, že Jindřich z Hradce tuto ves opravdu vyplatí a v držení přijme.[192])

Dne 24. listopadu 1495 udělil Vladislav Jindřichovi z Hradce dědičné právo po dceři Jana Nadikovského z Lasenice, kdyby tato před dosažením plnoletosti zemřela. Jindřich z Hradce byl jejím poručníkem.[193])

Dne 8. října 1497 koupil Jindřich z Hradce za 900 kop grošů míšenských od Jana Mráze z Radimovic polovinu vesnice Drážova, starý rybník a právo patronátní vyjma ostatní rybníky a cesty a zařízení v popložním dvoře a ve tvrzi.[194])

Dne 9. dubna 1448 obdržel Jindřich od krále dům na Starém městě Pražském, který za kostelem sv. Mikuláše stál a kde dvorní lenní desky byly.[195])

Dne 7. listopadu 1499 prohlásil král Vladislav, že jemu Jindřich z Hradce mnohé věrné, ochotné a užitečné služby prokázal, stále k dalším službám ochoten a volný

---

[192]) Archiv Český X. 391.
[193]) Archiv Český X. 403.
[194]) Reliq. Tabul. III. 496.
[195]) Archiv Český, VI. 568.

jest a jemu při tom nikdy výloh nepřipravil. Aby jemu vděčným ukázati se mohl, poručil král, aby z daňě hromničné, kterou města komoře královské odváděla 200 kop grošů českých, a to každoročně panu Jindřichovi z Hradce vypláceno bylo,[196])

Dne 28. ledna 1500 obdržel Jindřich z Hradce právo, aby směl pokuty ze štvanic na cizí pozemek bez předešlého povolení přešlých vyzvednouti, a to v obvodu 2 mil kolem Jindřichova Hradce.[197])

Dne 17. března 1500 prohlásil Zbyněk z Kolovrat na Mšeci (Kornhaus), že byl požádán Jindřichem z Hradce, aby jemu svého poddaného Prokopa ze Bdína, jakož i myslivce Matouše z Domažlic, který jeho služebníkem býti slíbil, přenechal. Zbavil jich tedy poddanství a odevzdal je Jindřichovi z Hradce.[198])

Dne 6. dubna 1501 udělil král Vladislav na prosbu Jindřicha z Hradce tomu též právo, aby královské zbraslavské klášterní vesnice a klášteru sv. Prokopa patřící ves Uherce, když tytéž na celý život zastaveny nejsou, od nynějších majitelů proti

---

[196]) Archiv Český, X. 411—412.
[197]) Archiv Český X. 412.
[198]) Archiv Český X. 412—413.

položení zástavní summy vyplatil a okamžité odstoupení jejich pro sebe způsobil. Obdržel též právo, aby proti majetníkům zádušních vesnic, kteří žádného upsání na tyto nemají, proces vedl a kdyby jej vybrál, polovinu příjmů z vesnic pro sebe si nechal. Druhá polovice měla býti odevzdána kostelnímu fondu neb klášteru, kterému by tyto vesnice patřily.[199])

Stran Jindřicho-Hradeckého mlýna zámeckého ustanovil Jindřich dne 25. července 1466 následující: „Jakož předkové moji dobré paměti, pan Menhart strýc muoj a pan Jan otec muoj milý, páni z Hradce, s dobrým rozmyslem i s přátelskú radú prodali jsú mlýn pod hradem v Hradci v zákup práva purgrechtnieho za osmnádcte kop grošuov dobrých střiebrných, rázu a čísla Pražského, opatrnému Martinovi mlynáři, jeho dětem i budúcím v ten plat a v ty svobody, jako se dole šíře vypisují. Ale že po smrti téhož Martina mlynáře a jeho dětí ten jistý mlým k znamenitému opuštění přicházel jest, a já to znamenaje, s opatrným Václavem mlynářem smlúvu a konečnú úmluvu učinil sem takovúto, že v týž zákup

[199]) Archiv Český X. 413—414.

za osmnádcte kop grošuov jemu sem toho mlýna postúpil, jeho dětem a budúcím také v ten plat a v ty svobody tuto dole psané, tak že svrchupsaný Václav, jeho děti i jeho budúci mohú ten jistý mlýn s lukami, dědinami a s zahradú dolepsanými prodati dáti v též právo, jako sami držie, i s tiem učiniti, jak se jim zdáti bude jako s svým vlastním, bez mé škody i mých budúcích. Také ty všecky svobody, kteréž jsú od starodávna od předkuov mých i jiní mlynáři měli a požívali i s tiem se vším, co k tomu mlýnu přísluší, za drženie mého i jich, jakožto frajung, i jiné také věci, aby nižádnými věcmi on Václav svrchupsaný ani jeho budúci od pánnov Hradeckých ani od města Hradce nebyl obtěžován, buďto berněmi, pomocmi neb jinými daněmi, ani hláskami, kromě úroka spravedlivého s toho mlýna, to jest dvanácte mtuov[200]) mírky, žitné osm mtuov, a pšeničné čtyři mty; a k tomu šest prostic soli veliké a dva vepře krmná, ješto by za dvě kopě stáli, on Václav, jeho děti a budúcí, mně a mým budúcím na každý

---

[200]) **Met (das Muth) byla rakouská míra obilní. Jeden met obsahoval 30 měřic; 3 měřice rakouské rovnaly se 2 měřicím českým.**

rok věčně platiti a vydávati povinni budú; viece nemá naň ani na jeho budúcí saháno býti. A jestliže by kdy rybník spuštěn byl anebo-li stržen, tak že by mleti nemohl, tehdy dokudž by tak stál, vody nemaje a nemele, dotud jemu scházeti má na úroce, tak jakož prvé scházelo jiným mlynářuom za předkuov mých. A také jestliže by Buoh neuchoval, a ten mlýn shořel od miesta bez viny mlynáře, tehdy také jemu má na úroce sráženo býti, dokudž by nemlel, a jako by i vody neměl, až by i opravil k mlení. Také i les má jemu a jeho budúcím dáván býti k stavení a opravení toho mlýna, ke vší potřebě i ku palivu, s panstvie mého, jako kdy za předkuov mých dáváno bylo, tak aby on mlynář tiem ochotnější k stavení a opravení toho mlýna byl a býti mohl. Také svrchupsaný Václav, děti jeho i budúcí, mají ten mlýn opravovati sami na svuoj náklad k jich požitku, jako svuoj vlastní, a páni dadúce lesu dosti ke vší potřebě toho mlýna, žádných nákladuov na ten mlýn nemají činiti; krom rybníka, hráze a splavu, toho mlynáři nemají dělati, neb to páni sami mají opraviti a udělati na svuoj náklad, až by se něco přihodilo. A

dále jakož jsú některé dědiny, lúky a zahrada pro zadržěnie úrokuov svrchupsaných témuž Vaňkovi, dětem i jeho budúcím k tomu mlýnu přidány a postúpeny od předka jeho Mikoláše mlynáře, ještoj sú ležely v úrociech městských; tomu také chci, aby z toho úroku a poplatku vyňaty byly a věčně při mlýně zůstaly s těmi svobodami svrchupsanými. A to vše já svrchupsaný Jindřich z Hradce i se svými budúcími slibuji nadepsanému Vaňkovi mlynáři i jeho budúcím ctně zdržeti a úplně zachovati beze všěho pohnutie i bez zmatku. A ktož by tento list měl s dobrú volí svrchupsaného Vaňka mlynáře neb jeho budúcích, ten má a mieti bude plné právo i plnú moc k tomu ke všemu, jako oni sami. A pro lepší jistotu a pevnost vlastní svú pečeť kázal sem přivěsiti k tomuto listu. A pro širšie svědomie prosil sem slovutných panoši, Jiříka z Palovic, ten čas purgabi mého na Hradci, Jana z Hodějova, Petra z Noskova, Jana Stlúpa z Chotětic, a opatrných purgmistra a raddy města Hradce Jindřichova, že jsú své pečeti vedle mé přivěsili k tomu listu."[201])

Tento zámecký mlýn byl Jindřichem

[201]) Archiv Český IX. 325—326.

z Hradce dne 23. dubna 1485 po smrti mlynáře Václava mlynáři Oldřichovi postoupen skoro za těchže podmínek jako u Václava, jen s tím rozdílem, že Oldřichovi k vůli jeho, do zámku dodaných prací a v očekávání ještě následujících, nájemné sleveno a sice 2 mty pšeničné mouky, 2 prostice soli, které půl kopou grošů obyčejně za sud vyměněny býti mohly."[202])

Dne 4. října 1486 uzavřeli Jindřich z Hradce a Sezima z Ousti spolu smlouvu následující: Jindřich z Hradce odškodní poddané, které Sezima v Rečici má, za zatopení polností, které přivoděno bylo zakládáním nového rybníka Řešaského. Kdyby snad Sezima rybník zakládati chtěl a tím Jindřichovy pole a louky zatopil, tedy vzdává se jich tento, aniž by jakého odškodnění požadoval. Jen kdyžby pozemek Jindřichových poddaných zavodněn byl, musí Sezima tyto odškodniti.[203])

Roku 1489 postoupil Jindřich z Hradce ves Litochoř na Moravě, kterou jeho rod od roku 1417 v držení měl a kterou vlastní pán, totiž klášter premonstrátský v Louce

[202]) Archiv Český X. 356—357.
[203]) Reliq. Tab. II. 415.

u Znojma zastavil, Janu Lomnickému z Mezeřiče za 2500 zl.[204])

Dne 5. dubna roku 1490 odškodnil Jindřich z Hradce své poddané ve Střížově, kterým za příčinou zakládání rybníka louky a menší rybníčky zavodnil za tuto škodu jinými polnostmi. Svědčili šlechticové: Václav z Myslína, hejtman na Hradci Jindřichově, Jiří Hrobský, hejtman na Telči.[205])

Dne 23. března 1495 byla vrchním kancléřem Janem ze Šelmberka a purkrabím Karlštejnským, a vrchním mincmistrem Benešem z Weitmile hádka, která mezi Jindřichem z Hradce a Bořivojem, purkrabím z Donína, na Wildšteině a Stráži, poručníkem syna po jeho bratrovi Bedřicha, purkrabí z Donína, povstala, následujícím způsobem urovnána: Vesnice Pistina a půl vesnice Plavska, má zůstati jako již za starých časů bylo u Stráže a Jindřich vydal listiny, na něž své nároky na tyto vesnice opíral pánovi z Donína. Jindřich smí vodu ve svém velkém Lasenickém rybnice výše vyvésti, nehledě na nebezpečí, že tím pozemky a lesy ku Stráži náležející zapla-

[204]) G. Wolný, Mähren III. 162.
[205]) Archiv Jindřichohradecký VI. T.

veny budou. Než má býti komisí, ku které Jindřich z Hradce Václava Popela, hejtmana Jindřicho Hradeckého, a Jiřího Hrobského, pán z Donína pak Štěpána, hejtmana Strážského, a Václava Dvořeckého odeslati mají, ohledáno a určeno býti, co by pak Jindřich z Hradce panu z Donína a poddaným jeho spláceti musel.

Potoky: Džbán, Polom a Holná mohou bez překážky skrze strážské pozemky téci; než Jindřich musí tím povstalou škodu zaplatiti neb nahraditi.

Škoda vodou v lesích působená nemá se nahraditi.

Ohledně hádky o louku hamerní má komise dříve jmenovaná, po vyptání se všech lidí, rozhodnouti a rozsudku jejich se obě strany podati musí.[206])

Dne 13. ledna 1496 půjčil Jindřich z Hradce, svému šlechtickému služebníkovi Jeronýmovi z Kynastu dům, který Nadčkovský v držení měl, pak oba rybníky malý a velký Jakše Černého, k tomu louku, kterou Jindřich od Pavla Platnýře koupil a za každý půl roku 20 kop grošů mišenských.

206) Reliq. Tab. II. 467.

Vše to měl Jeroným tak dlouho v držení míti, dokud by jemu Jindřich neb téhož dědicové 100 kop grošů Pražských nevyplatili. Také má na toto vše, věno své manželky pojistiti.

Proti tomu Jeroným z Kynastu Jindřichovi z Hradce odstoupil: Dům na předměstí sv. Václava, který jemu Jindřich z Hradce vystavěti dal, pak tomuto naproti stojící dvůr i se všemi loukami a rolemi, které jemu Jindřich z Hradce buď koupil neb od svého dvora popludního daroval.[207])

Dne 30. července roku 1498 bylo učiněno mezi Jindřichem z Hradce a Rynartem Houskou z Vratišova na Vřesné vyrovnání k vůli přítoku a odtoku rozličných ve i u Vřesné ležících rybníků a o výšku a hranice, až ku které voda vyhnána býti smí, aby pole a luky na obou stranách zabahněny nebyly.[208])

Vděkem za toto vyrovnání prodal Rynart svůj pod velkým rybníkem a vsí Vřesnou u Babí Hory ležící rybník Jindřichovi z Hradce za 50 kop grošů Pražských a

[207]) Archiv Český X. 403—404.
[208]) Reliq. Tab. II. 503 504.

dal totéž 3. října 1498 do desk zemských vtěliti.[209])

Dne 18. srpna 1499 bylo vyrovnání učiněno mezi Jindřichem z Hradce a vladyky Janem a Artlebem z Kostník na Štítném. Jindřich z Hradce stěžoval sobě, že někteří poddaní z jeho vsi Bernárečka, Hostějovce, Nekrasína a Lomů, ve vsích bratrům Kostníkům náležejících v Štítném, Litkovicích a Olešné se usazují. Proti tomu žalovali bratři Kostníkové, že někteří poddaní, jeden dokonce z jejich vsi Popelína v místech Jindřichovi z Hradce patřících: v Počátkách, Strmilově a Strané se usazují. Rozhodnuto bylo, aby každý ony k němu přistěhovalé poddané i na dále jako jemu příslušící si ponechal. Rozhodčí byli: Vlachně z Leskovce a na Kamenici a Jiří Hrobský ze Sedlce a na Radenině.[210])

Dne 14. prosince 1506. daroval Jindřich z Hradce obci Jindřicho-hradecké jitra svá a grunty za Plešberkem, na kterých obec rybník jménem Holub a pod ním rybníček jménem Srnec udělala, načež obci Jindřich z Hradce rybníček nad Holubem jménem

[209]) Reliq. Tab. II. 505.
[210]) Archiv Český X. 410—411.

Přibyl darobal. Důchody z těchto jiter, gruntův a rybníkův obráceny na opravu města Hradce Jindřichova a pro obecní dobro.[211])

[211]) Archiv Český X. 432—433.

Rejstřík.

Errata:

Str. 19 ř. 10 zdola místo Larantského stůj Lavantského.
„ 26 pozn. 25 „ z Hlavatce „ z Hlavatec.
„ 70 ř. 1 shora „ Kaun „ Rzaun.
„ 71 „ 5 „ „ z Riesenburka „ z Riesenberka
„ 75 pozn. 101 „ Archiv Český IX. 367—368 stů Archiv Český X. 367—368.
„ 79 pozn. 110 místo A. Č. IX. 384—385. stůj A. Č. X. 384—385.
„ 81 ř. 13 zdola „ v Rakousku stůj v Rakousích.
„ 92 „ 4 shora „ Junprunker „ Innsprucker.
„ 92 pozn. 126 „ Reg. Frid. 202 „ Reg. Fr 702.
„ 109 ř. 6 shora „ snĕmovního „ smĕmovní.
„ 130 „ 7 „ „ před presbyteří stůj v presbyteři za tak zv. farním oltářem.
„ 141 ř. 5 shora místo k vůli jeho do zámku dodaných prací stůj k vůli jeho do zámku dodaným pracem.

Menší chyby tiskové opraví si laskavý čtenář sám.